

Штатм — не для іх! 4

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Цэнтр Еўропы 8-9

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 50 (2744) Год LIII

Беласток, 14 снежня 2008 г.

Цана 2,00 зл. (VAT 0%)

Рэфлексія над гісторыяй нашай зямлі

Тэкст і фота Ганны КАНДРАЦЮК

— Я доўга думаў як ахарактарызаваць у адным слове „Чарнарускую хроніку пракажонных”, — сказаў рэцэнзент, езуіт Вацлаў Ашайца, — і такі адказ знайшоў у кніжцы на 241 старонцы. Там прачытаем сказ: „Ікона — гэта душа, выяўленая на дошцы”. Сапраўды. Кніжка Яўгена Кабатца — ікона. Чаму? Бо ікона, як і кніжка, пішацца і яна не з’яўляецца простым адлюстраваннем рэчаіснасці. Ікона нясе ў сабе свет, які быў, ёсць і свет, які будзе...

Рэцэнзент у агульным назваў кніжку тэалагічнай, хоць як адзначыў, кожны, хто цікавіцца літаратурай ці гісторыяй, знойдзе ў ёй для сябе страву.

Сапраўды, цяжка знайсці больш трапную і змястоўную характарыстыку для навейшай кніжкі Яўгена Кабатца „Чарнаруская хроніка пракажонных” („Czarnorúska kronika trędowatych”), якую польскія літаратурныя колы (Інстытут кніжкі, Фонд польскай культуры, Музей імя Адама Міцкевіча, Варшаўскае кола Аб’яднання польскіх кнігазнаўцаў, Публічная бібліятэка сталічнага горада Варшавы і Галоўная бібліятэка Мазавецкага ваяводства) палічылі кніжкай месяца красавіка 2008 года. Урачыстае прысуджэнне прэміі пісьменніку, народжанаму ў Ваўкавыску, сямейнымі вузамі звязанаму з тэрыторыяй Белавежскай пушчы, пражываючаму ў Варшаве і Італіі, адбылося 2 снежня г.г. у варшаўскай сядзібе Клуба кнігазнаўца, што па вуліцы Стары Рынак, 22/24. У ходзе мерапрыемства была зачытана рэцэнзія на кніжку, выступленне лаўрэата і чытанне „Малога трактата пра здраду” ў выкананні акцёра Марка Кондрата. Голас узялі таксама чытачы і сябры літаратара.

— Што захапляе мяне ў навейшай кніжцы Яўгена Кабатца? Тое, што звяртаецца ён да гісторыі. Ён адчувае, што кожная гістарычная падзея мае сваю тайну. Ён не паддаецца гістарычным спекуляцыям, хутчэй шукае прычыны чаму здарылася менавіта так, — адзначаў Збігнеў Саф’ян, які прапанаваў глянуць на кніжку з гістарычнага пункту гледжання. І дадаў: — Вы паказвалі нам Беларусь як важную і прыгожую старонку ў нашай гісторыі і культуры. Гэта рэдкая з’ява ў польскай літаратуры.

Яўген Кабатц у сваёй творчасці і дзейнасці дыпламата з’яўляецца папулярызатарам мудрага погляду на так званы „праваслаўны ўсход”. Хоць кніжка напісаная з польскага пунк-

Зноў мне паішчасціла вас „пшэ-кабаціць” пажартаваў Яўген Кабатц (справа) побач а. Вацлаў Ашайца і акцёр Марэк Кандрат

Яўген Кабатц нарадзіўся 11 студзеня 1930 года ў Ваўкавыску. З 1948 года жыве ў Варшаве, дзе закончыў Галоўную гандлёвую школу. Неікі час працаваў у банкаўскім сектары, Міністэрстве фінансаў, Ювелірным цэнтральным упраўленні, дыпламатыі (Рым) і ў літаратурнай прэсе („Współczesność”, „Literatura na Świecie”). Дэбютаваў у 1957 годзе („П’яны анёл”), апублікаваў звыш трыццаці кніжак з галіны прыгожага пісьменства. Асабліваю ўвагу, апрача польскай, Я. Кабатц накіроўвае ў бок беларускай і італьянскай культур. Сярод творчых дасягненняў — пераклады з беларускай і італьянскай літаратур. Заангажаваны ў публічную дзейнасць. Зараз абраны прэзідэнтам Аб’яднання еўрапейскай культуры (SEC) у Польшчы.

ту гледжання, беларускі чытач знойдзе ў ёй важныя для сябе пытанні.

— Мая кніжка — пра драматызм беларускага патрыятызму, — сказаў пра „Чарнарускую хроніку пракажонных” у час сёлетніх „Трыялогаў” сам пісьменнік. Яўген Кабатц быў госцем літаратурных семінараў, наладжаных „Вілай Сакратэс”.

Першая версія кніжкі ўзнікла напрыканцы 70-х гадоў мінулага стагоддзя. Пасля важную ролю адыгралі ўспаміны Вольгі Грыцук, сабраныя ў кніжку „Мы стваралі сваю Беларусь”. У ёй беларуская эміграцыйная дзялячка выводзіць на святло асобу роднага дзядзькі пісьменніка Аляксея Грыцук, інспектара беларускіх школ Беластоцкай акругі ў час апошняй вайны.

— Мой дзядзька Аляксей Грыцук не пагаджаўся з маімі поглядамі, — сказаў Яўген Кабатц. — Для яго, беларускага патрыёта, я — звычайны рэнегат...

Чытач, які спадзяецца знайсці такога тыпу прызнанні, будзе расчараваны. Аўтару хутчэй ідзе пра рэф-

лексію над гісторыяй нашай зямлі. Галоўны герой „Чарнарускай хронікі пракажонных” засынае ў Белавежскай пушчы (дзесьці між Дубінамі і Ляўковам), каб падарожнічаць у часе і канчаткова патрапіць у Ваўкавыск 1338 года, дзе 11 студзеня Ягайла аддае Літву Польшчы. Правадніком і апекуном апавядальніка з’яўляецца дзядзька Мікола, чарнарускі інтэлектуал, якія чыніць спробы павярнуць гісторыю ў іншы бок.

Замест канкрэтных уяўленняў аўтар прапануе гістарыяграфічны трактат, дзе галоўную ролю іграе час.

— У Яўгена Кабатца час — гэта Бог, — адзначаў а. Вацлаў Ашайца. — Варта, каб гэтую кніжку прачыталі катэхеты трох касцёлаў [рыма-католікі, праваслаўныя, пратэстанты — Г. К.]. Чаму? Аўтар прапануе словы і вобразы, у якіх хутчэй можам пабачыць таго, каго называем Богам. Нічога не страцім. Наадварот, мы станем мудрэйшымі. Мы пабачым, што тое, што змрочнае і подлае, можа перамяніцца ў нешта добрае. Гэта святы дух.

Слухай сваё

БЕЛАРУСКАЕ РАДЫЁ
РАЦЫЯ
98,1
FM

БЕЛАСТОК, ГРОДНА, СУВАЛКІ, СВІСЛАЧ, БЕЛЬСК-ПАДЛЯШСКІ,
МАСТЫ, ГАЙНАЎКА, ВАЎКАВЫСК, СЯМЯТЫЧЫ, ВЫСОКАЕ

БЕЛАРУСКАЕ РАДЫЁ
РАЦЫЯ

Першае
незалежнае,
трансгранічнае,
радыё!!!

Мы даступныя
кругласутачна
ў Інтэрнэце!

www.racyja.com

Адрас:
Białoruskie Radio Racja
ul. Ciepła 1/7
15-472 Białystok
e-mail: info@racyja.com

tel. 085 654 51 93
Skype: racyja
тэл. для слухачоў у студыі
+48 85 654 51 51
тэл. для SMS у студыі
+48 500 701 702
Рэклама

Бесперспектыўны шум

Замілаванне выклікаюць у мяне нашы прадпрымальнікі. Разабрацца ў іх структурах куды цяжэй, чым у палітычных кааліцыях і групоўках аб'яднанай ці раз'яднанай дэмакратычнай апазіцыі. То з палітычнымі партыямі куды складаней — там цэлы спектр палітычных поглядаў — ад камуністаў-каляжнікаў да хадэкаў-пазьякоўцаў. А прадпрымальнікам, здавалася, што дзяліць, акрамя аднолькава агульных падаткаў. Можна было б узяць і разнаўсім'я аб'яднанага дзяля дасягнення агульных мэт. Ну, хай сабе не разнаўсім'я, а толькі на канкрэтны страйк пратэсту, які якраз збіраюцца правесці ў Мінску 15 снежня бягуха года. Бо прыпало зноў і моцна. У беларускай сталіцы знішчаюць увесь прыватны гандаль у дробных шапіках, прытым будзе ўведзены не верагодна высокі падатак на тавар, што ўвозіцца з-за мяжы. Самы час згуртавацца дробным бізнесоўцам. Але не туды тое. Уражанне, што кожная са структур, што займаецца абаронай праваў прадпрымальнікаў, цягне ў свой бок. А адзін са шматлікіх лідараў Анатоль Шумчанка, які ўзначальвае грамадскае аб'яднанне „Перспектыва”, пайшоў круцей усіх. Ён публічна заявіў, што не хацеў бы, каб на акцыю прадпрымальнікаў прыходзілі апазіцыянеры з палітычных партый пад сцягамі і лозунгамі. Маўляў, гэта чыста эканамічная акцыя і палітычныя лозунгі там будуць не да месца. Ізноў старая песня! Ай ды Шумчанка, ай ды саліст! А мо ён спадзяецца, што грамадска-палітычныя актывісты, радыкальная моладзь усё ж прыйдуць без сімволікі і створаць сапраўды масавую дэманстрацыю? І потым можна будзе казаць: „Глядзіце, колькі мы людзей здолелі вывесці на плошчу!”

Яшчэ гадоў дзесяць таму ў дачыненні да апазіцыйных актывістаў (некаторыя з іх пакідалі свой бізнес дзяля палітыкі, справу іншых улады папросту знішчалі), што выходзілі на знак пратэсту супраць незаконна на вуліцу пад амапайскія дубінкі з цвёрдай гумы, з вуснаў многіх прадпрымальнікаў можна было пачуць: „А они

только и могут, что с флагами ходить, делом бы лучше занимались”. Альбо казалі такое: „Я в политику не лезу, а свой кусок хлеба всегда зарабатываю”. Такія мудрагелі не хацелі нават думаць, што вулічная апазіцыя змагаецца і за іх грамадзянскія і эканамічныя інтарэсы. Але не ведалі гэтыя прадпрымальнікі „з боку” на сваю бяду гісторыі. Ці дакладней, не хацелі ведаць. А варта і трэба было б памятаць „дзялкам”, што бальшавікі, расправіўшыся з нязгоднымі палітычнымі структурамі, потым заўсёды бяруцца за сваю ўлюбёную „творчую” справу. І не дадуць зарабіць гэты звыклы „свой кавалак”. Называюцца гэта можа па-рознаму — „развэрстка”, „экспрапрыяцыя”, „нацыяналізацыя”, у наш час найбольш папулярным тэрмінам стала „ўпарадкаванне”. Адным словам, быў бы прадпрымальнік, а падатак знойдзецца. І не адзін, а процьма падаткаў, забарон, абмежаванняў, рэгламентацыі, афармлення, ліцэнзавання... І вось нарэшце прыходзіць той дзень, калі твай кіёск дробнага гандлю, толькі за ўстаноўку якога заплачана больш 10 тысяч долараў (грошы для беларусаў немалыя), проста загадваюць прыбраць. І яшчэ падмесці пасля сябе. Так заканчваецца дробны і сярэдні бізнес. І тут ужо няма выйсця, як толькі з адчаем ісці на вуліцу. Але ж так страшна, што твае справядлівыя і шмат у чым законныя эканамічныя патрабаванні могуць палічыць палітычнымі. А можа некаторыя спадзяюцца, што неўзабаве будзе абвешчана неаНЭП? Прычым новая эканамічная палітыка датычыць будзе толькі абраных. Тых правільных, што не хочуць палітызацыі. Але і НЭП у бальшавікоў канчаецца хутка.

Так што, калі прадпрымальнікі не зразумеюць, што пытанне вольнасці дробнага і сярэдняга бізнесу, гаспадарчай лібералізацыі найпрост залежыць ад рэфармавання палітычнай сістэмы краіны, усталеванна раўнавагі галін улады, падзелу кампетэнцый кіравання, то грош цана ўсім іхным акцыям пратэсту. Бо ў такім разе іхны вулічны пратэст станецца проста бесперспектыўным шумам.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Вачыма еўрапейца

Суддзя Скалія

Па ініцыятыве амбудсмена (засупніка грамадзянскіх правоў) Януша Каханюўскага ў Польшчы адзначалася 60 гадавіна ўстанавлення Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека. Удзельнікі

прымеркаванай да гэтай гадавіны міжнароднай сесіі наведалі Музей у Аўшвіц-Біркенай і выслушалі ў Асвенціме сімфонію „Сем брам Іерусаліма” Кшыштафа Пэндэрэцкага. Усё было б знакаміта, бо аб Дэкларацыі трэба ўспамінаць, асабліва таму, што ў шмат якіх краінах, між іншым і ў Беларусі, яе пастановы поўнасьцю не выконваюцца. Аднак юбілейная карэктнасьць крэху пахіснулася. Вось амбудсмен выкарыстаў гэтую нагоду для ўручэння ўстаноўленай сабой ўзнагароды за „выступанне ў абароне асноўных каштоўнасцей і праўд, нават супраць поглядаў большасці” Антоніну Скаліі, кансерватыўнаму суддзе Вяроўнага суда ЗША. Раней гэтую ўзнагароду атрымалі рэдакцыя, без сумнення, шанунага штотыднёвіка „Wiz” і спрэчны даследчык найнавейшай гісторыі (тае архіваванае ў папках Інстытута нацыянальнай памяці) Ксэндз Тадэвуш Ісакевіч-Залеўскі. Узнагарода носіць імя Паўла Владковіца, народжанага каля 1370 года абаронцы палкаў у спрэчках з крыжаносцамі, аўтара ідэі аб магчымасці мірнага суіснавання хрысціянскіх дзяржаў і зьвязнікаў.

Сёлетні лаўрэат — суддзя Антонін Скалія вызваў шмат разнабойных думак. Адна з вядучых агульнапольскіх газет папранула яго ў тым, што адабрае мінш. катанані ў амерыканскай марской базе Гуантанаму, з'яўляецца праціўнікам абмяжоўвання амерыканцам права на валоданне ружжом і выказваўся за вышэйшую меру пакарання для асоб псіхічна недаразвітых і непаўналетніх. У час прэс-канферэнцыі ў Асвенціме амбудсмен Каханюўскі назваў такія вызначэнні яго асобы як паклёп і вы-

Па старонках „Беларуса-2008”

У Нью-Йорку выйшаў з друку літаратурны альманах беларускіх пісьменнікаў замежжа „Беларус-2008”. Ён прысьвечаны 90-му годзе Беларускай Народнай Рэспублікі. Выдаўцом альманаха з'яўляецца газета „Беларус”, а рэдактарам — Марат Клакоцкі.

Нагадаю, што дэбют альманаха „Беларус” адбыўся ў мінулым годзе. Парознаму ён быў сустрэты і ацэнены чытацямі, але, калі з беларускімі выданнямі на эміграцыі з кожным годам становіцца цяжэй і цяжэй, выданні закрываюцца і сотні беларускіх газет і часопісаў у Германіі, Францыі, Канадзе, Аўстраліі, Бельгіі, ЗША ўжо не выдаюцца, новае выданне трэба вітаць. Такі альманах павінен быць і выдавацца, аб'ядноўваючы вакол сябе новых эмігрантаў-беларусаў, якія маюць здольнасці да „краснага пісьменства”.

Пра „Беларуса-2007” я пісаў у „Ніве”, глядзіш — і ўжо год мінуў, прыйшла чарга і да „Беларуса-2008”. Мае рацыю Лявон Юрэвіч, кажучы і згадваючы ў прадмове былыя беларускія эміграцыйныя альманахі і часопісы, накшталт „Асьцюка”, „Вясны”, „Крапівы”, „Прыісся”, якія з'явіліся па адным нумары ў зніклі назаўсёды. Дзякаваць Богу, „Беларус” жыве, ужо свет пачылі два нумары, збіраецца і рыхтуецца да друку трэці „Беларус”, таму верыцца, што альманах жыве і будзе доўга жыць.

У „Беларусе-2007” мне найбольш спадабаўся „Чужаземны трыптых” Віталія Зайкі. Выдатная, чытальная рэч. Атрымаўшы з-за мяжы новага „Беларуса”, я адразу пачаў на яго старонках шукаць Зайку. І знайшоў. І з вялікай асалодаю прачытаў яго „Цюльпаннае дрэва”. Аўтар піша фантастычна цікава і захапляльна, проста не адарвацца. Такіх твораў, на жаль, у Беларусі сёння не хапае. Прозу Віталія Зайкі неабходна выдаваць асобнымі кнігамі. Адчуваю, што беларускі чытач ёю зачытваецца б. Проза сучасная, сюжэт сучасны, бо аўтар піша аб тым, што добра ведае, магчыма, многае сам перажыў. Гэта зноў — Амерыка, жыццё новых эмігрантаў, іх праблемы і радасці.

Сяржук Сокалаў-Волюш у альманаху выступае як драматург. На суд чытачоў ён вынес п'есу „Трайное дно”. П'еса няпроста, найбольш складаная яна для пастановы. Ды і ў сучаснай Беларусі ніводзін тэатр яе не асміліцца паставіць. Бо ў ёй аўтар вяртаецца і да НКВД, і да сучаснасці, ахвярамі якіх былі і застаюцца ў Беларусі людзі. Але суд будзе заўтра. Ды ці будзе ён наогул?.. Бо нават божж, прамаўляючы слова народ, смяецца...

Вядома, новы „Беларус” у параўнанні з мінулагагоднім, жанрава памяняўся, пашырыўся. З нядзённымі ўспамінамі выступае ў ім Анатоль Маўчун, які жыве ў Познані. Дарэчы, гэты аўтар друкаваўся на старонках „Нівы”. Ён умее пісаць, даволі цікава згадвае „дзяцінства, заварожанае хвалямі Доўгага возера”. Доўга возера знаходзіцца ў Беларусі ў Глыбоцкім раёне на Віцебшчыне, гэта найглыбейшае возера Беларусі. Згадваючы пра Доўгае возера, аўтар успамінае сваё маленства і юнацтва, якое прайшло ў тых мясцінах. З цеплынёй аўтар апісвае свайго бацьку, які займаўся стлярствам: рабіў табурэткі, плёў лубкі з саломы, шчапаў запалкі на чатыры часткі, дзеля ашчаднасці і г.д.

З успамінамі ў альманаху выступае і Пётр Мурэнак, які жыве ў Канадзе. Але ўспаміны Мурэнака адрозніваюцца ад успамінаў Маўчуна. Успаміны Маўчуна светлыя, простыя, вясковыя, звязаныя з глыбінкай, з людзьмі, якія некалі жылі побач з аўтарам. Успаміны Мурэнака больш сур'ёныя, разважлівыя, палітычныя. Свае ўспаміны Пётр Мурэнак так і назваў „Яны не былі вінаватыя”. Аўтар згадвае Пастаўскую педучэльню другой паловы 1940-х гадоў, калі там была створана падпольная арганізацыя СБП (Саюз беларускіх патрыётаў). Ён быў сведкам усіх тых падзей, калі НКВД у лютым 1947 года проста ў класе арыштоўвала хлопцаў і дзяўчат — сяброў СБП. Яны былі асуджаны ад 5 да 25 гадоў пазбайлення волі. Многія з іх дамоў не вярнуліся.

У зборніку надрукаваны таксама вершы сына Пятра Мурэнака — Пятра. Пётр Мурэнак-малодшы жыве ў Канадзе. Працуе доктарам. Піша вершы. Вершы яго шчырыя, простыя, прывесчаныя Радзіме, каханню і прыродзе. Наогул, паззі ў „Беларусе-2008” шмат. Найбольш вылучаюцца сваёй філасофскай афарбоўкай, настроенасцю, тэматыкай вершы Макса Шчура. Ладная яго падборка вершаў была і ў летаінім „Беларусе”.

Новы альманах багаты і на пераклады. Грына Варобей пераклала на родную мову творы Паўліна Джонсана, Джорджа Блендына, а Віктар Кавалеўскі — Артура Клярка.

З праяічных твораў найбольш хочацца адзначыць удалыя апавяданні-мініятуры Віталія Воранава, Людмілы Карайчэнавай і Паўла Касцюкевіча.

Сяргей ЧЫГРЫН

раз філістэрсства ў мысленні.

— Гэты артыкул не з'яўляецца, вядома, атакай на суддзя Скалію, а атакай на мяне. Суддзя Скалія, незалежна ад свайго несумнення вялікасці, з'яўляецца асабай выклікаючай рознагалоссе, ды парадэка гэтай ўзнагароды такі, што называецца яна асобам дыскусійным.

Дадаў таксама:

— Гэтая ўзнагарода з'яўляецца таксама нейкай ідэяй для нашых суддзяў, для нашага правасуддзя: не бойцеся, будзьце адважнымі ў сваіх паводзінах, не заўсёды падавайцеся пайсуднай модзе.

Назначэнню ўзнагароды суддзе Скаліі спадарожнічала ідэя: зьярніце ўвагу на іншы маштаб судавоства. Суддзя Скалія стаіць на гронце легалізму, гаворачы, што сутнасцю ўлады з'яўляецца захоўванне ўстаноўленага закону шляхам абавязваючых працэдураў.

Пакапаўся я крэху ў суддзёўскай біяграфіі ўзнагароджанага амерыканскага суддзі і фактычна мушу прызнаць рацыю амбудсмену Каханюўскаму. У сваіх рашэннях

і думках, нават калі яны для некаторых могуць здацца іканаборчымі, адносіцца ён выключна да інтэрпрэтацыі амерыканскага закону ды выконвання яго згодна з літарай і духам. Спосаб мыслення суддзі Скаліі, наогул шырока ўспрыманых аспектаў жыцця, можа быць аднак блізкім у прапагандысцкім маштабе, напрыклад, рэжыму Аляксандра Лукашэнкі (а можа таксама маладых еўрапейскіх дэмакратычных краін цэнтральна-ўсходняй Еўропы?). Урэшце ж, фактычна, кожны мусіць захоўваць згоду з яго правіламі, чым абгрунтавае не раз свае рэзультыўныя дзеянні беларускае правасуддзе. Адно толькі, што закон нельга дастасоўваць да часовых палітычных патрэб, як гэта адбываецца асабліва ў Беларусі. Агульную пашану для закону, а затым для дзяржавы, можна поўнасьцю дасягнуць толькі тады, калі закон з'яўляецца стабільным і на сваёй сутнасці нязменным, асноўваецца на дэмакратычных канонах, акрэсленых, напрыклад, у Міжнароднай дэкларацыі правоў чалавека.

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Анатоль Корзун і яго мастацтва

25 ліпеня 2007 года на 68 годзе памёр Анатоль Корзун — гайнаўскі мастак або, як яго называюць у родным Арэшкаве — арэшкаўскі. Калі аднак глянуць на ягоныя карціны, дык цяжка было б аднесці іх толькі да Гайнаўкі, а тым болей да Арэшкава. Анатоль Корзун — наш беларускі мастак, які чэрпаў інспірацыю з роднага арэшкаўскага хутара Вярхоўскае, дзе нарадзіўся ды правёў дзяцінства і юнацтва...

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

25 ліпеня 2007 года на 68 годзе памёр Анатоль Корзун — гайнаўскі мастак або, як яго называюць у родным Арэшкаве — арэшкаўскі. Калі аднак глянуць на ягоныя карціны, дык цяжка было б аднесці іх толькі да Гайнаўкі, а тым болей да Арэшкава. Анатоль Корзун — наш беларускі мастак, які чэрпаў інспірацыю з роднага арэшкаўскага хутара Вярхоўскае, дзе нарадзіўся ды правёў дзяцінства і юнацтва, з навакольных палёў, лугоў і рэчак (бо вельмі любіў лавіць рыбу), з Гайнаўкі, дзе пражыў многа гадоў і несумненна з Белавежскай пушчы, якая акружае яго роднае Арэшкава і падыходзіць да самой Гайнаўкі. Знатакі мастацтва адносяць яго алейныя карціны да віленскай школы каларыстаў, але тэхніка выконвання мастацкіх работ гэта толькі сродак выяўлення таго, што скрываецца ў душы мастака. Анатоль Корзун быў універсальным жывапісцам, а на яго работах не трэба дашуквацца арэшкаўскіх ці пушчанскіх матываў, бо яго карціны нашпигаваныя сімваламі, якія можна расшыфроўваць па-свойму.

Будучы настаўнікам мастацтва і тэхнічных работ у Гайнаўскім белліцэі ў 1962-1978 гадах, Анатоль Корзун на ўроках вучыў не толькі рысаваць ці маляваць, але пасля заняткаў рыхтаваў вучняў да мастацкіх конкурсаў. Навучыў ён многіх падапечных як можна захапляцца прыгажосцю палёў, лугоў і лясоў, некаторых больш сур'ёзна захапіў мастацтвам. Сам, будучы членам Саюза польскіх мастакоў, прымаў удзел у пленэрах у розных месцах Польшчы, там узніклі яго рысункі або акварэлі, якія часта раздаваў сваім знаёмым. У апошніх гадах свайго жыцця змагаўся з хваробай, якая радыкальна памяншала яго адносіны да акружаючага свету. Хаця Анатоль Корзун у апошнім перыядзе свайго творчасці не паказваўся публічна, гайнавяне, а карацей кажучы, людзі культуры, не забылі пра чалавека, які вылучаўся мастацкай уражлівасцю і пакінуў у родным горадзе вялікую мастацкую спадчыну.

Арганізацыяй выстаўкі карцін Анатоля Корзуна заняліся Асяродак і музей беларускай культуры, Публічная гарадская бібліятэка ў Гайнаўцы і галерэя „Гайно”. Гэтая ініцыятыва сустрэлася з зчлівасцю і дапамогай сямейнікаў мастака. Урачыстае адкрыццё выстаўкі алейных карцін Анатоля Корзуна адбылося 28 лістапада ў памяшканні галерэі „Гайно” (у Беларускаму музеі) у прысутнасці мастакоў, згуртаваных пры галерэі „Гайно”, настаўнікаў, людзей культуры і шматлікіх жыхароў горада. Побач сямейнікаў — жонкі мастака Алімпіі і яго сына Рыгора — прыбылі сябры. Пазней у чытальным зале Публічнай гарадской бібліятэкі адкрылася міні-выстаўка рысункаў, акварэляў і альбомаў з працамі мастака.

— Мой сябра Анатоль, так як і я,

На адкрыцці выстаўкі карцін Анатоля Корзуна. Злева — сын Рыгор, другая справа — жонка Алімпія

закончыў Мастацкае аддзяленне Універсітэта Мікалая Каперніка ў Торуні і вярнуўся у Гайнаўку, каб працаваць сярод мясцовага насельніцтва, — гаварыў гайнаўскі мастак Віктар Кабац. — Анатоль у сваё мастацтва ўклаў душу і любоў. Мой сябра пакінуў сямейнікам больш за дзвесце вялікіх алейных карцін, шмат акварэляў, рысункаў і графікі.

Галоўным аўтарам выстаўкі быў Віктар Кабац. Ён, падбіраючы з сямейнікамі і сябрамі работы для экспазіцыі, звярнуў увагу на тыя алейныя работы, што паказваюць на прамаккі, у якіх працаваў мастак.

— У першай групе карцін многа сімвалікі, спалучанай з філасофіяй, якая паказвае чалавека ад нараджэння да пэўнага моманту ў яго жыцці. На карцінах не відаць завершаных роздумаў аўтара, але ў гледача будучы ўнікаць свае філасофскія роздумы. У другой групе карцін паказаны два светлы, дзе звычайная рэчаіснасць спалучаная з космасам, з тым, што зверху. На гэтых карцінах відаць таямнічасць, а адначасна ўяўленні мастака, — тлумачыў Віктар Кабац. — На карцінах, якія складаюць трэцюю групу, паказаны клімат Белавежскай пушчы. Хаця няма на іх ні дрэў, ні кустоў, пушчанскі клімат адлюстраваны ў сімваліцы і колерах. Мой сябра Анатоль выводзіўся ж з добрай школы віленскіх каларыстаў. Калі пасля вайны Мастацкая акадэмія ў Вільні была закрыта, яе педагогі, прадстаўнікі школы каларыстаў, пераехалі ў Торунь і там працавалі на Акадэміі выяўленчага мастацтва, дзе ж і атрымаў ён вышэйшую адукацыю. Хаця на карцінах майго сябры відаць вялікі адбітак школы каларыстаў, ён з дапамогай гэтай школы знайшоў сваю дарогу ў мастацтве.

Сабраныя многа цёплых слоў пачулі ад жонкі мастака Алімпіі Корзун.

— Мой муж быў незвычайным ча-

лавекам, але апошнімі гадамі хварэў і з-за хваробы памяншаўся яго характар. Людзі, якія ведалі мужа раней, былі вельмі здзіўлены яго паводзінамі, будучымі паслядоўнасцю хваробы, — заявіла жонка Алімпія. — Раней мой муж быў адкрытым на людзей і гатовым аддаць апошнюю кашулю патрабуючаму. Многа акварэляў, рысункаў і графікі мой муж раздаў сябрам і знаёмым. Рабіў гэта, калі ішоў у госці або на нейкае мерапрыемства, раздаваў нават алейныя карціны. Напрыклад, спецыяльна для мяне намаляваў алейную карціну са сланечнікамі і пасля яе таксама аддаў у падарунку. Тыя алейныя карціны і іншыя работы, што асталіся, хочам падзяліць на трох сыноў — Віктара (сына ад першай жонкі Марыі), Артура і Рыгора. Карціны, што асталіся, з часам будуць станаўцца штураз больш вартаснымі.

Віктар Кабац прыгадаў пра нялёгкае жыццё сем'і жывапісцаў, якім часта цяжка сумясціць мастацкую работу са звычайным жыццём.

— Мой муж не ствараў праблем. Закончыў акадэмію мастацтваў, дзейнічаў у Саюзе польскіх мастакоў і меў час маляваць. Быў працавітым чалавекам. Бывала, што працаваў цэлымі днямі, а бывала, што браў пэндзаль і хутка адкладваў яго на бок, не маючы натхнення, — расказвала жонка Алімпія.

Памерлага амаль паўтара года таму Анатоля Корзуна ўспаміналі сябры і знаёмыя.

— Анатоль Корзун быў маім сябрам, а пасля стаў і кумам. Быў ён чалавекам вельмі добрым і сяброўскім. Бывала, што яго паводзіны хутка мяняліся залежна ад настрою. Быў ён чалавекам вельмі працавітым, адданым свайму мастацтву. Каб намаляваць столькі алейных карцін, трэба ж было вельмі многа працавацца, — успамінаў былы настаўнік беларускай мовы Гайнаўскага белліцэя Васіль Сакоўскі. —

Умеў ён крыкнуць і трымаць дысцыпліну ў школе. Яго вучні баяліся, але адначасна шанавалі і любілі. Патрапіў зацікавіць мастацтвам больш здольных вучняў, многа займаўся з імі пасля ўрокаў, рыхтуючы іх да малявання работ на розныя конкурсы, на якіх і нашы вучні дабіваліся поспехаў. Яго ж вучань Мікола Давідзюк закончыў Акадэмію мастацтваў у Лодзі, застаўся працаваць там выкладчыкам і па сённяшні дзень працуе там прафесарам. Іншы яго вучань, Ян Салавянюк, які жыве зараз у ЗША, займаецца ў галоўным разьбой па дрэве.

Настаўнік Васіль Сакоўскі і мастак Віктар Кабац расказалі, як Анатоль Корзун, атрымаўшы ад свайго дзядзькі ў падарунку клуню, перавёз яе ў Гайнаўку і пачаў з яе будаваць трохпакаёвы дом. Не закончыў, але зрабіў у ім майстэрню, каб не працаваць у кватэры ў блоку. З 1969 года працы Анатоля Корзуна сталі паяўляцца на выстаўках у Польшчы і за мяжой. Некалькі разоў быў ён стыпендыятам Міністэрства культуры і спорту ды ваяводскіх устаноў. Атрымліваў мастацкія ўзнагароды. Анатоль Корзун паспрабаваў таксама пісаць іконы, але гэта быў яго дадатковы занятка.

— Анатоль быў таксама пейзажыстам, пабываў на пленэрах, выканаў многа рысункаў і акварэляў. На яго работах можна ўбачыць таксама архітэктурную, а на акварэлях нават хаты з Арэшкава, — гаварыў Віктар Кабац. — Яго работы былі заўважаны спецыялістамі і паказваліся на шматлікіх выстаўках, між іншым, у Лодзі, Варшаве, Берліне, Празе. Хаця Анатоль конкурсамі асабліва не цікавіўся, аднак атрымаў узнагароды. Выдадзеных было многа альбомаў з яго работамі. Запісаў ён каму прадаў алейныя карціны. Паводле запісаў прадаў іх 38 штук. Значыць, з ліку самых вартасных алейных работ многа яшчэ асталося.

Вільня

Пра Слуцкі збройны чын у Літве

29 лістапада ў Таварыстве беларускай культуры ў Літве адзначылі гадавіну, прысвечаную Слуцкаму збройнаму чыну — Дню герояў. Старшыня ТБК Хведар Нюнька распавёў пра слаўную дату ў беларускай гісторыі — пра змаганне слуцкіх паўстанцаў супраць бальшавіцкай навалы ў 1920 годзе, якія са зброяй у руках выйшлі абараняць ідэалы БНР. На жаль, сілы былі няроўныя, каб перамагчы значна мацнейшага ворага з Усходу.

Хведар Нюнька зачытаў адмысловы зварот прэзідэнта БНР Івонкі Сурвілы да беларускага народа.

ТБКладзіць імпрэзы кожную апошнюю суботу месяца. Гэтым разам на запрашэнне ТБК адгукнуліся беларусы з Калінінграда на чале са старшынёй суполкі „Каралевец” Ігарам Шаховічам. Разам з ім прыехаў прафесійны гурт музыкаў-цымбалістаў „Пралеска” пад кіраўніцтвам Любы Кастраміной. У зале ТБК упершыню гучалі цымбалы. У гурт уваходзяць як дарослыя музыкі, так і школьнікі. Многія з іх былі не толькі ўдзельнікамі міжнародных конкурсаў, але і пераможцамі. Напрыклад, год таму ў Яраслаўлі (Расія) за твор „Беларускія танцы” яны былі ўзнагароджаны першай прэміяй. У будучым артысты збіраюцца выступаць у Мексіцы, таму ў іх рэпертуары ёсць адпаведны твор „Кубінскія рытмы”. З вялікім задавальненнем мы слухалі артыстаў. Акрамя кубінскіх рытмаў гучалі многія іншыя творы. Публіка не хацела расставіцца з артыстамі.

Пасля канцэрта за сталом, у цёглай атмасферы, мы яшчэ доўга спявалі і гаманілі. А на развітанне папрасілі іх прыязджаць яшчэ!

Будзем спадзявацца, што новыя сустрэчы будуць.

БАРСУЧОК

Старое Ляўкова

Канцэрт саліста і кінафільм

У лістападзе на Беласточчыне святкавалі Дні рускай культуры. Вечарыну, прысвечаную рускай культуры, арганізавалі 15 лістапада г. у святліцы ў Старым Ляўкове (Гайнаўскі павет). Прышло шмат людзей з Ляўкова і Лешукоў. Найперш Алег Кабзар праспяваў пад гітару шмат рускіх песень, між іншым, на словы рускага паэта Сяргея Ясеніна ды з рэпертуару знакамітых выканаўцаў песень Жанны Бічэўскай і Булата Акуджавы, а таксама беларускія песні, м.інш., „Летняя ночка купальная” і „Туман ярам”. Канцэрт саліста працягваўся амаль дзве гадзіны.

Панавала прыемная атмасфера. У зале (на сцэне і століках) запалілі свечкі, частаваліся чаем з самавара ды салодкім пячэннем і шакаладнымі цукеркамі.

Пасля канцэрта прадэманстравалі кінафільм — рускую меладрому „Індзі” рэжысёра Аляксандра Кірыенкі.

Вечарыну арганізавалі Галена Марыёла Рэнт (загадчыца святліцы) і Анна Стульгіс (дырэктарка нараўчанскага ГАК) ды Рускае культурна-асветнае таварыства ў Беластоку.

(яц)

Штамп — не для іх!

Тэкст і фота Ілены КАРПЮК

Трансвестыты, малпы ды танцоры — так некаторым мог запомніцца апошні турнір беларускай моладзі, які на мінулым тыдні прайшоў у Бельскім доме культуры. Постмадэрны свет, які адлюстроўвала ў час спаборніцтваў беларуская моладзь, падкрэслівае, што беларуская меншасць не функцыянуе ў іншым, нейкім сваім свеце, толькі з’яўляецца неразлучнай часткай польскай грамады ды сучаснага, прынамсі еўрапейскага свету. Хто не ў змозе ў гэта паверыць, павінен правесці крыху часу з маладымі беларусамі. Іншая справа, што беларускія мае свае рысы, нават у свядомасці маладых людзей і, здаецца, не толькі меды ўплываюць на яе фармаванне, а гэта ўжо пасляховая справа.

— Турнір ладзіцца дзеля таго, каб вы ведалі, хто вы і адкуль вы, — так удзельніцаў турніру прывітаў Андрэй Сцепанюк, дырэктар Беларускага ліцэя ў Бельску, які прыбег у дом культуры ў часе ладжанай якраз праверачнай матуры. З радасцю з’явіўся, але таксама хутка ўцёк назад у школу, пакідаючы сваіх вучняў пад вокам адказнага настаўніка. Роля настаўніка — адна з важнейшых у пошуках адказу на пытанні, якія закрануў Андрэй Сцепанюк, але апекуны вучняў беларускіх школ, якія з’явіліся на турніры, можна ўжо сказаць — ветэраны працы з моладдзю.

Калі я яшчэ вучылася ў Гайнаўскім беларускім ліцэі, часта казалі, што ў Бельскім ліцэі вучаць гэтак званыя „беларускія кансервы”, — настаўнікі, якія не пакідаюць вучням ніякай творчай свабоды як у пошуках беларускасці так і ў формах беларускай культуры. З гэтага радзілася таксама такая ціхая канкурэнцыя, якой прадмет цяжка акрэсліць, бо вядома, што пасляховых вынікаў у алімпіядах было больш у Бельску. Мы затое ганарыліся тым, што вучымся ад жыцця, а не з кніжак, а ў алімпіядах і так пера-

магаем. Важнымі з’яўляліся тады нават назвы нашых ліцэяў і немагчыма было не ведаць, як называецца другая школа, а тут бачу сёлета, што гайнаўскія вучні не ведаюць, як называецца беларускі ліцэй у Бельску-Падляшскім, а ўсе добра знаем, што ў Польшчы засталіся толькі дзве такія школы. І так без канца. Пасля пару гадоў, калі часы памянліся, памянліся вучні і іх прыярытэты, такое, здаецца, не мае месца. Гляджу таксама на настаўнікаў, якіх ведаю часам больш за 10 гадоў і мне здаецца, што яны мяняюцца разам са сваімі вучнямі, але ў пазітыўным сэнсе. Гэтыя ж апекуны турнірных каманд гэта аднак настаўнікі, якія адчуваюць, нават калі да гэтага адкрыта не прызнаюцца, своеасабліваю місію, якую часам даволі цяжка рэалізаваць. Сучасная моладзь нялёгка ў педагагічным сэнсе, а што калі казаць пра такі дадатак у школе, які называецца беларуская мова.

Аказваецца, што турнір гэта якраз тая нагода, пры якой да беларускасці можна падысці на дзесяткі розных спосабаў, чаго вучні проста патрабуюць.

— Мы хочам штось рабіць, — сказала Ганя Мордань, галоўны ініцыятар сёлетняга турніру, — каб сустрэцца, каб гуляць супольна.

Ганя — вучаніца і выпускніца беларускіх школ, папрасіла дапамогі ў настаўнікаў, але ў галоўным сама села пры электроннай пошце, запрашаючы сяброў ці членаў журы, нават думала запрасіць на турнір беларускі рок-гурт, каб падкрэсліць характар гэтага мерапрыемства, але і звярнуцца да яго гісторыі. Помню, што ў 1998 г. на турніры ў Гайнаўскім доме культуры іграў, напрыклад, гурт „Р.Ф. Брага” (гэта, здаецца, быў адзін з „апошніх падыхаў вясны” ў гісторыі гурту, сёлета Ганя хацела разбудзіць сонную „Рі-

му”). Турніры — адмысловыя сустрэчы для суперактыўных маладых беларусаў, але, дзякуючы вельмі розным спаборніцтвам, удалася заўсёды ўцягнуць у гэтую гульню іншых вучняў, раней, далікатна кажучы, сярэдне зацікаўленых беларускасцю.

— Я быў на першым турніры, які ладзіла БАС, але тады яшчэ як вучань Гайнаўскага белліцэя, — успамінае Яўген Янчук, зараз настаўнік гісторыі ў Гайнаўскім белліцэі, а з 1998 г. апыжун турнірных каманд.

Як мы прававалі пералічыць, першы турнір адбыўся вясной 1989 г., зразу пасля афіцыйнай рэгістрацыі БАС восенню 1988 г. Цікавае, што арганізатары турніру часта мяняюцца: былі імі БАС, ЗБМ, беларускія ліцэі, а зараз адказваюць за гэта проста вучні. Важнае, што прысутнасць ці адсутнасць турніру залежыць звычайна ад патрабаванняў саміх вучняў. Няма загаду „зверху”, няма гульні без гульні, узнікаючай з экспрэсіі самога працэсу арганізацыі, урэшце, няма турніру без элемента спантаннасці. Наогул гэта ідзе ў карысць атмасферы і вынікаў дадзеных спаборніцтваў, хаця не заўсёды, як пераканаліся сёлета вучні з Гайнаўкі, пераможцы паўтарагадовай даўнасці.

У пэўны момант, пару гадоў таму, прынамсі так падказвае мой асабісты вопыт, турнір стаў полем сяброўскага спаборніцтва двух белліцэяў. Не было ім канкурэнцыі. У апошні раз басаўцы ўдзельнічалі ў турніры ў 1999 годзе, але неяк фізічны стан каманды не даваў шанцаў на перамогу. Гурток, які прэзентаваў Брацтва беларускай моладзі, асабліва ў беларускіх тэмах не складаў канкурэнцыі. Зараз аднак белліцэстам пагражаюць малодшыя. Паўтара года таму, калі турнір адбыўся з інспірацыі вучняў і настаўнікаў, у гімнастычнай зале Бельскага ліцэя да спаборніцтваў прыступілі вучні з Беластока, Ягупцова, белліцэяў і беларускай ПШ № 3. Састаў удзельнікаў памаладзеў, а белліцэісты пачулі на спіне подых гімназістаў. Гонкі былі такія хуткія, што ў гэтым годзе не стала сіл найстарэйшым, а наперад выйшлі гімназісты з беларускай „тройкі”, якія стыльна перамаглі ў турніры. Праўда, канкурэнцыя паменшала, бо згаданых раней іншых гімназіяў сёлета мы не пачулі на турніры, што нельга назваць выпадковасцю. Калі хочам заахваціць вучняў да беларускасці, то напэўна самымі ўрокам беларускай мовы гэта не ўдасца. Турнір раз у год — гэта павіна быць ціхае імкненне саміх настаўнікаў, бо пры такой нагодзе адчуваецца таксама іншы тып эмоцый паміж вучнямі ды настаўнікамі. Яны адпачываюць ад клопатаў штодзённасці і дазваляюць сабе на малое сяброўства, адчуваецца своеасабліва супольнасць, не толькі з настаўнікамі, але паміж камандамі. Можа гэтае цяжка зразумець, як гэта быць сябрам ды праціўнікам адначасова, але ў жыцці такое даволі часта сустракаецца.

А турнір гэта ж жыццё. Маладыя ўдзельнікі паказваюць у час спаборніцтваў чым зараз цікавацца, які бачаць розныя з’явы і як падыходзяць да розных спраў. Няма так шматлікіх тэмаў табу, няма амаль межаў крэацый, ёсць затое месца на добрыя ідэі і арыгінальны падыход да рэчаіснасці, у якім бачны крытычнае вока і ўважлівасць, але не бракуе пачуцця гумару. Вялікі дзякуй вам, шануючыя апекуны, што ўмела падказваеце, але не спыняеце зарана вучняў у іхніх ідэях. Няхай іншыя займаюцца штампам.

Юбілей „Чарамшыны”

Уладзімір СІДАРУК

Фолькавы калектыў „Чарамшына” арганізаваўся ў лістападзе 1993 года. Ініцыятарам і заснавальнікам гурту была Барбара Кузуб-Самасюк, а яго членамі сталі маладыя чарамшане, якія атаясамліваюцца з „ту-тэйшымі” і народнай спадчынай Падляшша. Дзякуючы гэтаму ў іх рэпертуары апынуліся даўнейшыя песні, якія калісьці спявалі нашы бабулькі і мамкі: „Чом ты нэ прышоў”, „Горіла сосна”, „Іхаў козак на вйноньку”, „Ой у вышнёвым садочку”, „Там у лузі”, „Ой на горы два дубы” і шмат іншых. Апрача даўніны гуртом выконваюцца і сучасныя мелодыі, якімі калектыў заваёўвае публіку: „Чорны очка”, „Забава” ці „Смэрэко”. Фолькавы гурт з Чаромхі стаў вядомым не толькі на Падляшшы, але і ў многіх гарадах краіны: Варшаве, Любліне, Радаме, Гожаве-Велькапольскім, Легніцы, Плоцку, Чэнстахове, Тыкоціне, Сувалях. Гэта некаторыя асяродкі, у якіх „Чарамшына” выступала з канцэртамі. Гурт пабываў таксама на гастролях у Францыі, Італіі і Нямеччыне. Удзельнічаў у „Падляшскай восені”, „Спасаўскіх запустах” і „Купаллі”. Арганізаваў дабрачынныя канцэрты. „Чарамшына” гасцявала ў шматлікіх тэлеперадачах: „Swojskie klimaty”, „Hulaj dusza”, „U siebie”, „Tydzień”, „Nuty dla zakochanych”, „МТВ”, а ад дзесяці гадоў з’яўляецца арганізатарам і заадам гаспадаром фолькавых сустрач „З вясковага панадворка”. Гэтая цыклічная імпрэза, вядомая ў краіне і за мяжой, ад некалькіх гадоў набыла ранг міжнароднага фестывалю, мастацкім кіраўнікам якога з’яўляецца Барбара Кузуб-Самасюк, душа калектыву, а яе правай рукой — муж Міраслаў. Гэта дзякуючы іхняй нястомнай вытрымцы „Чарамшына” працвітае, амалоджваецца і прыносіць славу Гайнаўшчы-

Фота Гміннага цэнтра інфармацыі

не, а перш за ўсё Чаромхаўскай гміне. Зараз калектыў налічвае дзевяць чалавек. Гурт апрацаваў і выдаў чатыры фанаграфічныя выданні: аўдыёкасету „Чом ты нэ прышоў” (1996), аўдыёкасеты і кампакт-дыскі „Зьрудло” (1998), „...” (2000) і „Гуляй душа, покі час” (2003). Апошняе выданне інтэрнаўтамі было выбрана фанаграмай года „Віртуальныя гуслі 2003”. Гурт паспяхова супрацоўнічае з беларускай фолькавай групай „Тодар” пад кіраўніцтвам Зміцера Вайцюшкевіча. Апошнім часам працуюць яны над супольным музычным праектам.

У суботу, 15 лістапада, чарамшане адзначылі 15-гадовы юбілей мясцовых самадзейнікаў. Святочны канцэрт пачаўся ў 18 гадзін у цэнтры культуры. Зала была бітком набітая ды не ўсім хапіла сядзячых месцаў. У мерапрыемстве ўдзельнічалі: дэпутат Сейма Яўген Чыквін, прадстаўнікі дэпартаменту культуры Маршалкоўскай управы, гайнаўскі староста Уладзімір Пятрочук, кіраўнікі самаўрада з вайтам Міхалам Врублеўскім на чале, настаецель Чаромхаўскага

прыхода а. Георгій Пліс, гмінныя радныя, прадстаўнікі Беластоцкага радыё, прадстаўнік Рэгіянальнага аддзялення Польскіх чыгуначных ліній у Варшаве Славамір Шалевіч, дырэктары чаромхаўскіх школ і былыя члены „Чарамшыны”. Імпрэза пачалася аповедам пра мастацкую дзейнасць гурту, ілюстраваную фрагментамі архіўных кінастужак як уласнай вытворчасці, так і тэлевізійных перадач. Была гэта заадам прамоцыя навейшага кампакт-дыска гурту „Uśmiechnij się”. Аповед працягваўся каля гадзіны часу. Затым пачаўся канцэрт. У праграме выконваліся добра вядомыя чаромхаўскай публіцы песні. Зала не раз падспеўвала артыстам. Кожны пункт праграмы ўзнагароджваўся гарачымі апладысмантамі, некаторыя песні спевакі вымушаны былі паўтараць на біс. У знак прызнання публіка праспявала артыстам „Многае лета”. Канцэрт прадаўжаўся больш за дзве гадзіны. Арганізатары і ўдзельнікі мерапрыемства лічаць юбілейныя святкаванні ўдалай імпрэзай. Затым — да наступнага юбілею!

Беларуская культура і галубцы!

Тэкст і фота Ганны КАНДРАЦЮК

— Беларуская культура не прысутнічае ў польскім менталітэце, яе ролю можна назваць эпізадычнай, — падвяла свой змястоўны даклад д-р Лена Глагоўская, навуковы супрацоўнік Кафедры беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку. Даследчыца і журналістка прапанавала ўвазе студэнтаў, навукоўцаў, гасцей і журналістаў, менавіта, тэму пад загалоўкам: *Прысутнасць беларускай культуры ў Польшчы пасля 1989 года*. Выступленне, насычанае фактамі і сэнсоўным каментарыем, адбылося 27 лістапада г.г. у рамках адноўленых гэтак званых „беларускіх чацвяргоў” у Беластоку. Паколькі ўніверсітэцка-дыдактычныя дзеянні ў першую чаргу накіраваны да студэнцкай моладзі, д-р Глагоўская найперш асвятліла іх стан свядомасці. На пытанні пра прысутнасць беларускай культуры пасля 1989 года (у форме апытальніка) адказала 60 будучых дыпламантаў з Беластока.

— З гэтага ліку толькі 10 асоб мела нейкія веды пра беларускую культуру. Яны асацыяваліся ім

з творчасцю Віктара Шведа, тэатрамі з Віцебска і Мінска, з рок-гуртом „Н.Р.М.” і рок-фестывалем „Басовішча”, — даследчыца адзначыла што ў пытанні не было падзелу на

беларускую культуру ў Польшчы і Рэспубліцы Беларусь. — Прытым ніхто ў гэтым кантэксце не назваў творчасці сусветнага мастака Лявона Тарасэвіча! Затое пераважнай колькасці будучых дыпламантаў, — сцвердзіла даследчыца, — беларуская культура спалучаецца чамусьці з бела-сінімі касцюмамі і стравай „галубцы”.

Тыя, што мелі жаданне даведацца, што здарылася на працягу апошніх дзевятнаццаці гадоў, мелі нагоду папоўніць свае веды. Д-р Лена Глагоўская, здаецца, не абмінула ні адной культурнай падзеі. Аказваецца, было іх цалкам няма ды адбываліся яны амаль на тэрыторыі ўсёй Польшчы.

Хоць сам даклад а ўспрыняла як класічнае і суперцікавае выступленне на меру еўрапейскіх вучэльняў, мне было крыўдна за нашых... студэнтаў. Я маю на ўвазе нашых басаўцаў. Хто як не яны павінны прыцягваць на такія вечарыны сябе, сваіх сяброў і сімпатыкаў. На адных гульбішчах і спевах беларуская ідэя не абароніцца. І, здаецца, няма лепшай нагоды, каб бясплатна папоўніць свае веды пра беларускую культуру!

Чаромхаўскія кантрасты

Часта вяртаемца ўспамінамі ў мінулае, крытычна ставімся да „камуны” і хвалім сучасную дэмакратыю. А факты? Вось прыклад Чаромхаўскай гміны.

Гміна займае 96,73 км²: 48% складае карысная плошча і 43% лясныя ўжыткі. У сямідзесятых гадах у гміне залягала 270 га невыкарыстанай зямлі дзяржаўнага фонду і 113 га з індывідуальных гаспадарак. Людзям аднак жылося нядрэнна. Будавалі дамы, пасучаснаму абсталёвалі кватэры ды займаліся гаспадаркай. Дабіваліся поспехаў як у жывёлагадоўлі, так і ў раслінаводстве. Прыклады: Галена і Дзмітрый Назарукі гадавалі 19 штук быдла і ў 1975 годзе прадалі дзяжаве 32 850 літраў малака, што ў пераліку на 1 га складала 5 958 літраў. За заслугі ў жывёлагадоўлі атрымалі яны ганаровую граматы і званне ваяводскага майстра па вытворчасці малака. Апрача таго атрымалі 20 тысяч грашовай узнагароды. Але не адзіны гэта прыклад. Вераніка і Мікалай Міхальчукі з Вулькі-Тэрахоўскай прадалі дзяржаве 7 251 кг свініны, што складала 4 352 кг на 1 га, і атрымалі званне ваяводскага віцэ-майстра ў пастаўцы мяса і 15 тысяч грашовай узнагароды. Знатных поспехаў дабіліся і іншыя земляробы. Яўгенія і Васіль Астапковічы прадалі дзяржаве 6 382 кг мяса і атрымалі ў знак прызнання сярэбраны значкі „Заслужаны Беласточчыне”, а Мікалая Маркевіча с. Аляксея з Кузавы і Уладзіміра Маркевіча з Беразышчаў за выдатныя поспехі ў сельскай гаспадарцы Рада Дзяржавы ўзнагародзіла Бронзавымі крыжамі заслугі. А што з прамысловасцю? Чаромха-Станцыя тады квітнела, лічылася буйным чыгуначным вузлом і давала працу тысячам людзей. Цэнтральная дырэкцыя ў Варшаве, як і ваяводскія ўлады з належнай пашанай ставіліся да рабочага калектыву, які на кожны кліч ставаў у дружнай сям’і да грамадскіх пачынаў ці добраўпарадкаваў няўгоддзі паводле лозунга „Кожны колас на вагу золата”. Зараз усё прайшло да гісторыі. Адышлі ў краіну вечнасці выдатныя земляробы, поле і сенажаці зарастаюць пустазеллем. Жывёлагадоўлі нямногія займаюцца ды і чыгунка заняпала. Не чуваць гудкоў цягнікоў і мнагалюднага гоману работнікаў. На станцыі царыць цішыня, як у зачараваным каралеўстве. Вось якога „прагрэсу” дачакаліся чарамшане ў дваццаць першым стагоддзі. (yc)

3 любоўю да Беларусі

У Варшаве 17 снежня 2008 года, у кангрэс-зале Палаца культуры і навукі, у 19.00 пачнецца канцэрт „3 любоўю да Беларусі”. У канцэрце ўдзельнічаюць лаўрэаты міжнародных і нацыянальных конкурсаў — ансамблі „Песняры” і „Сябры”, заслужаныя артысты Беларусі — дуэт Ядвігі Паплаўскай і Аляксандра Ціхановіча, Ірына Дарафеева, Іна Афанасьева, артысты беларускай эстрады — Алесь, Аляксандр Саладуха, Пётр Ялфімаў, Георгій Калдун, ансамбль беларускай меншасці ў Польшчы „Прымакі” ды знакамітыя польскія артысты. Праграма канцэрта складаецца з папулярных беларускіх і польскіх песень.

Прэс-служба Пасольства РБ

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

для дзяцей і моладзі

Я рады, што магу выступаць у вашай школе!

— Якія цудоўныя вершы! — кажа Малгажата Тамашэўская, кіраўнік бібліятэкі III Агульнаадукацыйнага ліцэя ў Беластоку. Словы захаплення адрасаваныя ў бок беларускага паэта. З снежня г.г. у ліцэі наладзілі аўтарскую сутрэчу з Віктарам Шведом. Сярод слухачоў і дэкламатараў мы сустрэлі вучняў гуманістычнага першага „а” класа ды старэйшых навучэнцаў беларускай мовы з іх прафесар Іааннай Васілюк. Сустрэчу са знаўствам і гумарам павялі першакласніцы Наталля Кандрацюк-Свярубская і Оля Каліна. Разам з ім выступілі Марта Куклевіч і Барбара Сіверская. Дзяўчаты дэкламавалі вершы

паэта на польскай і беларускай мовах.

— Паэта Віктара Шведа я ведаю даўно, — кажа Барбара. — Я падрыхтавала яго верш на беларускі дэкаматырскі конкурс, на які ўсё ж такі не патрапіла.

Марта і Барбара не вывучалі ў школе беларускай мовы.

— Але яна нам не чужая, — дзяўчаты кажуць, што на іх зацікаўленне спрацавала сяброўства, — мы ў адным класе з Наталляй Швед, дачкой паэта.

Сустрэчу ў ліцэі лічу незабытай. Уражлівасць, стараннасць, прыгожасць — гэта словы, якія найперш прыходзяць на думку. Не

паэт адчуваў пэўную ўсхваляванасць.

— Я вельмі рады, што магу выступаць у вашай школе, — сказаў ён, — бо тут канчае ўжо навуку мая дачка Наталля.

Вядома, не абшлось без вершыка пра дачушку-музу, якой паэт прысвяціў нават адну са сваіх кніжак („Вершы Натальцы”). Але ідзе пра іншае. Мне падабалася ўвага і мудрыя пытанні маладых. Не дарма трэці ліцэй заваяваў рэпутацыю школы, у якой *яшчэ чытаюць кніжкі!*

Са свайго шматгадовага назірання магу сказаць, што поспех аўтарскіх сустрэч залежыць ад падрыхтоўкі.

— Мы ангажуем у такія акцыі вучняў, — кажа спадарыня Тамашэўская, — хочам, каб яны адчувалі сябе гаспадарамі.

Варта дадаць, што гэта была першая ў гісторыі школы сустрэча з бе-

менш здзівіў мяне Віктар Швед. Нягледзячы, што ў сваім жыцці ён правёў тысячы аўтарскіх сустрэч,

ларускім літаратарам.

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Міра ЛУКША

Малпа з Абезянава

Выбралася пасля зарплаты
У краму істота кудлатая,
Дакладна ў Кленікі пайшла,
Разам за сабою ровар павяла.
— Малпа ў фуфайцы! — адразу пазналі
І малпу півам пачаставалі.
Скінула чобаты, шапку-папаху,
Уціснула сетку з таварам пад паху,
Узлезла на ровар: — Бачыце, едзе
У сваё Абезянава на веласіпедзе!
Шапку ды боты кінула ў краме.
Што скажа ў хаце на хутары маме?

Сваточкі з Гайнаўкі

Калісьці на агляд песні дашкольнікаў з нацыянальных меншасцей прыязджалі ў Беласток дзеткі з гайнаўскіх садкоў. Асабліва прыгожа і адважна выступалі калярова апранутыя дашкаляты, якіх прывозіла цёця Вера Масайла. Цёця Вера ўжо не працуе ў садку — стала пенсіянеркай. І сабрала малечаў пад свае крылы ў Гайнаўскім доме культуры. Як прыгожа выступілі яны на аглядзе беларускіх народных абрадаў! І ў Беластоку, і ў Гайнаўцы! На сцэне — як у вясковай хатцы, і яны апранутыя па-вясковаму і святочна. І малюсенькая бабулька Вераніка — за калаўроткам, і гаспадар Габрысь у вушанцы... Прадстаўлялі абрад сватоў. Сваты прыехалі сватаць дзеўку Насцю. Колькі жартаў, скокаў, песень! Вельмі памаглі ва ўсім і таты з мамамі, і бабулі з дзядулямі. А хто там гуляў: гаспадар — Павал, дачка Каця — Аня, маршалак Пятро, дачка Насця — Оля, сын Саша — Томак, маці — Паўліна, бабуля — Вераніка, расказчык і дзед — Габрысь. *І я там была, мёд пітны піла, па барадзе цякло, у рот не пападала!* — падагуліла Караліна.

Фота Міры Лукшы

Расказчыкі — Габрысь і Караліна

(лук)

Зося з першага „а” класа

— 10 —

Янка Рыбачук, каб давесці дырэктару Баршчэўскаму, што ён прыкладны выхавацель, падрыхтаваў для свайго класа „Мікалайкі”. Кожны вучань выцягнуў з чорнага капелюша картачку з нейкім прозвішчам.

— Я прапаную, каб падаркі каштавалі не больш чым 20 злотых, — сказаў Пеця.

— Не! — абурывся Паўл Пятрушэня. — Гэта замнога, дастаткова падарак за пяць злотых.

— А што ты купіш за тая пяць злотых? — спытаў Тамаш.

— Я проста выцягнуў картачку з нецікавым прозвішчам, — патлумачыўся Пятрушэня, — таму так жартую...

— Ага! — іранізаваў Тамаш. Зося здагадалася, што Паўл гаворыць пра яе. У дзяўчыны была дылема. Яна мела падрыхтаваць падарак выхавацелю, таму яна не магла купіць яму абы-што, нейкую танную непатрэбшчыну або дарагое безгустоўе. З другога боку яна ведала, што нешта такое падарыць ёй Паўл Пятрушэня.

— Купі яму кніжку! — падказвалі хлопцы.

— Я ж не ведаю, які ў яго літаратурны густ.

— А я ведаю, што найбольш любіць наш Рыбачук, — адазваўся Тамаш. — Мая мама кажа, што гэта... смятанны торт ад Грышаня.

— Класная думка! — уцешылася Зося. — Але той торт вельмі дарагі...

— Я маю рэцэпт, — цягнуў Тамаш, — калі будзе трэба, сам дапамагу табе спячы смятанны торт.

Дзень да „Мікалайкаў” Зося купіла ўсе прадукты і дамовілася з Тамашом. Хлопец сам спёк бісквіт і падрыхтаваў смятану. Зося з захапленнем глядзела як ён увіхаецца на кухні.

— Твой торт прыгажэйшы чым той ад Грышаня! — пахваліла яна свайго пякарчыка.

— Я сёння першы раз рыхтую такі выраб, — прызнаўся Тамаш, — мабыць, і не ўсё як трэба атрымалася!

— Не хвалюйся, — судзіла яго Зося, — бо сапраўды яшчэ наш торт патраціць смак...

— Мы ж не будзем яго есці! — жартаваў хлопец.

На канец Зося ўпрыгожыла пірог шакаладам. Ён так цудоўна выглядаў і пах, што дзяўчына хацела яго пацалаваць.

Тэкст: wodorotlenek92@wp.pl
Дызайн: majeszkorowu@tlen.pl

Вершы Віктара Шведы

Малпы хачу ўбачыць

— У заапарк матуля Пусці, хоць дзень гарачы. З маёй сяброўкай Уляй Малпы хачу я ўбачыць.

— Бегаеш, Даротка, Нават і не снедала, Не бачыла ты цёткі, Якая нас адведала.

Найгорш адчуваю сябе ў школе

Просіць тату раніцай Фома: — Дазволь астацца мне сёння дома. Вось надыйшла хвіліна такая — Вельмі дрэнна сябе адчуваю.

— А дзе, скажы мне, уражлівы сыну, Табе найгоршая тая хвіліна? — Мушу прызнацца я воляй-няволяй — Найгорш адчуваю сябе заўжды ў школе.

Музыка з кайфам

Асабліва асаблівы Алесь

2 снежня ў мінскім клубе „Рэактар” пасля доўгага перапынку адбыўся канцэрт гурту :B:N:. Падумала я сабе, што гэта добрая нагода сустрэцца з Алесем Лютычам — лідарам бярозойскай каманды.

— **Якія вашы ўражанні пасля „бомбавана” канцэрта ў Мінску? Нешта Вас захапіла змянамі, штосці няспадзяванага Вас сустрэла?**

— Канцэрт атрымаўся сапраўды выбухным, як я і разлічваў. Добры гук, добрая пляцоўка, проста цудоўнейшыя прыхільнікі! Яны ўвесь канцэрт рабілі такі слям, але гэта трэба было бачыць! Дзякуй ім за гэта ад мяне ўласна і ўсяго :B:N:!!! Пасля выступу ў „Рэактары” мы з хлопцамі прыйшлі да вываду, што па энергетыцы і падтрымцы публікі гэта быў бадай што самы лепшы канцэрт за ўсю гісторыю :B:N:! Дзякуй тым, хто прыйшоў падтрымаць нас і пакаўбасіцца разам з намі!

— **Ці на 2009 год рыхтуецца нейкія неспадзяванні сваім слухачам?**

— На 2009 год, па-першае, гурт рыхтуе альбом, па-другое, у 2009 годзе ў :B:N: будзе невялічкая свята — 10-годдзе! З гэтай нагоды плануем зрабіць невялічкі трыб’юцік, а таксама канцэрт у Мінску і Бярозе. Можна, калі атрымаецца, то і ў іншых гарадах Беларусі, дзе нас заходзіць бачыць і слухаць.

— **Калі зможам Вас пабачыць у Польшчы?**

— 13 снежня мы зайграем канцэрт у Катавіцах.

— **Як увогле ў апошні час прадстаўляецца Твая творчая дзейнасць? Ці гэта толькі :B:N:, ці таксама іншыя праекты?**

— Акрамя гурту :B:N: я спрабую сябе

http://www.euroradio.fm

ў якасці бубначы ў нашым сумесным з Сержуком Машковічам праекце „Кальмары”! Гэта зусім іншая музыка, непадобная на :B:N:.

— **Ці ў нейкі асаблівы спосаб рыхтуецца да навагодніх святаў?**

— Ну, не ведаю... асабліва нічога асаблівага амаль няма! Вось, напрыклад,

кожны Новы год хочацца сустрэць незвычайна! амаль кожны год гэта атрымліваецца, дзякуючы сябрам. На Каляды мы з імі апраанемся ў розныя рэчы, бярем

у рукі музычныя інструменты і ходзім, віншуюць усіх сваіх знаёмых, спяваем песні. Вельмі позітыўна атрымліваецца. Даруем радасць людзям!

— **Які падарунак Ты хачеў бы атрымаць на святах?**

— На святах я хачеў бы атрымаць вельмі прасты і адначасова складаны падарунак — здароўе і моц для маіх бацькоў, родных, сяброў, знаёмых і каханых мною людзей, і для сябе, канечне ж, таксама!

— **Дзе будзеш сустракаць Новы год?**

— Пакуль гэтае пытанне для мяне яшчэ не вырашана... Але, спадзяюся, буду вітаць яго бадзёра і раскаўбасна! Ад усяго :B:N: віншую ўсіх з надыходзячым Новым годам і Калядамі! Жыве рок-н-рол!

i_basovka@o2.pl

Польска-беларуская крыжаванка № 50

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 46:

Ас, сава, месяц, цела, сені, ял, арабіна. Сад, вецер, сена, сяліба, маца, Ян, кавалак.

Узнагароды — CD з беларускай рок-музыкай — выйгралі Наталля Паскробка з Нарвы, Паўліна Багацэвіч з Орлі, Пётр Герасімяк з Гайнаўкі, Эвеліна Артэміюк, Аня Каліноўская з Чыжоў, Крыстыян Грушэўскі з Арэшкава. Віншуйце!

					Wilk	Wanna	📖
Strak		Tur	Kolumba				Przypadek
		Slowo	Owad				
Jagnie		Stofa					📖
		Smiech					
		Slownik					
						Bierz	
		Gwar			📖	No	
		Ewa		Plan			

У ЦЭНТРЫ Еўропы

Тэкст і фота
Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

Ці можна параўнаць нашы вёскі ў часе, як яны змяніліся за перыяд, напрыклад, стагоддзя? Гэтая ідэя навеялася мне пасля чытання ўспамінаў Баляслава Грабінскага, які пакінуў вельмі цікавае апісанне сваёй мясцовасці, невялікай вёскі Урачыншчыны, што недзе пасярэдзіне паміж Дубровай і Сухаволяй.

Баляслаў Грабінскі нарадзіўся ў 1899 годзе, а ўспаміны пачаў запісваць у сваё 80-годдзе, калі пасля доўгіх вандровак пасяліўся на Фларыдзе ў Злучаных Штатах Амерыкі. Варта прыгадаць, што быў ён адным з вяднейшых лідараў беларускага асяроддзя ў Вільні ў санацыйны і ваенны перыяд, а пасля вайны працягваў беларускую справу на эміграцыі. Пра яго пісаў на нашых старонках Сяргей Чыгрын, а змест згаданых успамінаў апублікаваў быў часопіс АРСНЕ.

Ва Урачыншчыну даехаць на публічным транспарце з Беластока найзручней праз Сухаволю, аднак мне неяк так выпала, што пакалясіў я спярша ў бок Дубровы. Злез я з аўтобуса крыху раней, у Бярозаў, бо адтуль карта паказвала даволі прамую дарогу ў намічаным мною напрамку. Дарога тая, як і многія з нашых асфальтавых дарог, пастарэла, паморшчылася, між некаторымі маршчынамі з'явіліся такія выемкі, у якіх магчымае заклінаванне кола нават малалітражкі. Праўда, нашы дарожныя ўстановы змагаюцца з гэтай дарожнай старасцю прыхваткамі, то тут, то там заліваючы змардаваны насціл новай асфальтавай праслойкай.

Бярозаўскія хутары выглядаюць цалкам прыстойна; відаць, што гаспадаранне там не спынілася, усе палаткі, так ворныя, як і пашы — належна дагледжаныя. У полі дзе-нідзе відаць кучы каменя, якія Баляслаў Грабінскі называў крушнямі. У Сухадаліне, першай вулічнай вёсцы на шляху маёй вандроўкі, з'явіліся і агароджы ў выглядзе складзенага з камянёў муру, якія Грабінскі называў брукам. Таксама некаторыя гаспадарчыя збудаванні былі змураваны з камянёў.

У Сухадаліне ёсць невысокі мураваны школьны будынак, у якім, як мне спачатку здалося, не было відаць прысутнасці навучэнцаў. Але калі я глянуў непасрэдна з вуліцы, пабачыў, што там адбываецца навучанне ва ўсіх бачных з вуліцы класах, толькі вучняў у кожным з тых класаў было не больш чым пальцаў на адной руцэ. У вёсцы ўразіла мяне яшчэ магутная ліпа, у ствале якой мясцовыя жыхары выразалі адмысловую каплічку; да ліпы прычэплена таблічка, што масцітае дрэва з'яўляецца помнікам прыроды. Да ўсяго гэтага маю ўвагу прыцягнула наяўнасць старых садоў, старых яблынь; і гэтых дрэў было шмат ва ўсіх вёсках, якія я пабачыў у час гэтай вандроўкі. Задзівіла мяне, што на многіх яблынях — у другі дзень месяца снежня — віселі яшчэ незморожаныя яблыкі; на некаторых нават даволі многа.

У Слаўне, а пазней і ў Ялоўцы, маю ўвагу прыцягнулі высокія драў-

Манументальны „брук“ ва Урачыншчыне аброс мохам

ляныя крыжы, якія з воддалі выглядалі, быццам яны былі адліты з бетону — гэта з прычыны іх шэрасці. У верхняй частцы такіх крыжоў бывае распяцце, а ніжняя частка завершана выразнай выявай фігуры з крыжовай дарогі.

За Слаўнам, воддаль на поўнач ад дарогі, задзівіла мяне магутнае калісь дрэва, ад якога зараз асталося толькі адно рала, а ўсе іншыя парасткі ўжо паадломваліся. Гэта магутны калісь дуб яшчэ змагаецца з прамінаннем. Тое рала будзе велічыні ў цалкам прыстойную вольху. На тапаграфічнай карце гэты стары волат пазначаны як манументальнае дрэва. І цяперашні яго від на свой лад нагадвае від пажылога чалавека, якому чаргова выбываюць са строю паасобныя органы: страўнік,

гістарычна развіваліся ў крыху адменных абставінах. Відавочна, Горадня была цэнтрам для гэтых прастораў, бо запушчанамі зваліся тыя, хто жыў на захад ад пушчы, далей ад Горадні. Хаця ад пушчы засталася няшмат, назоў Запушча ператрываў аж да пачатку XX стагоддзя, як і назоў Шкацёў, які запушчанае ўжывалі для тых, хто жыў на ўсход ад пушчы. Лес быў дзяржаўнаю сабскасцый, зваўся ў нас Казённым. Быў ён абкапаны ровам з абодвух бакоў, што зрабілі ў пачатку або ў палове [XIX] стагоддзя (...).

Вузкі рукаў лесу (...) меў таксама ўплыў на экалёгію нашых раёнаў: будучы адгалужаньнем (адгалінаваньнем) Кнышынскае пушчы, якая спалучалася зь Белавескаю, і падходзячы паўночным канцом пад Аў-

Крыжы ў цэнтры Пакосна

печань, сэрца, галава; так і ў магутнага дуба асталося толькі адно рала, а ўсё апошняе голле пачаргова выходзіла са строю і абвальвалася...

Згаданы васьць дуб, магчыма, з'яўляецца рэліктам большага лесу, пра які васьць так пісаў Баляслаў Грабінскі: „Паўночная Сакольшчына (...) была падзеленая вузкою палоскаю лесу на заходнюю ды ўсходнюю часткі. Лес — (...) шматок вялікай Гарадзенскай пушчы — захававу значэнне падзяляльніка прасторы пушчы на заходнюю ды ўсходнюю часткі, якія

густоўскую пушчу, [ён] служыў натуральнаю дарогаю для зьверыны паміж гэтымі пушчамі. Ад часу да часу можна было бачыць, як перабяжыць алень або сарна, а дзеля таго што лес у гэтым адгалужаньні быў амаль выключна дубовы, дзікі чародамі прыходзілі ўвосень на жалуды, і часта бульбяное поле блізу лесу было парытае іхнымі лычамі.

Часта ў падлесных вёсках сьвіньня парасілася, прыводзячы парасят бурых з падоўжымі пасачкамі, — довад, што пагукала зь дзіком. Пааба-

пал лесу па-за равамі цягнуліся вузкія, каля паўварсты шырынёю, палоскі зямлі, на якіх сядзелі каляністыя. Былі яны ляснымі службоўцамі або нашчадкамі стральцоў ці аб'езчыкаў. Далей, аддзелены ад лесу каляністымі, і на захад, і на ўсход ішлі падлесныя вёскі. Адною з гэтых вёсак на заходняй, запушчанскай старане была „Урачыншчына“. Яшчэ адзін дуб ад таго дубовага лесу відаць і зараз воддаль Ялоўкі...

Ва Урачыншчыну з Ялоўкі трэба дабірацца па дарозе ў Багны, якая зараз вымашчана брукам, і толькі ад гэтай дарогі чарговая, ужо жвіроўка ў бок Дубровы, крамае адзін канец роднай вёскі спадара Грабінскага; ад жвіроўкі перпендыкулярна адыходзіць асфальтавая вуліца Урачыншчыны...

„Назоў Урачыншчына, як і назовы шмат якіх суседніх вёсак і калёніяў, зьвязаны з тапаніміяй пушчы. У пушчы былі ўрочышчы (урочыскі), багны, пакосныя прагаліны, дубіны, грабіны, альшыны, ляшчыны й г.д. Адсюль і назовы Багнэ, Ольша, Пакосна, Ляшчане; [прыкладам] калёнія паміж лесам і маёю вёскаю [звалася] Ўрочыска Пакосна.

Пры спасобнасці (нагодзе) падаю назовы месцаў і часткаў урачыншчынскага поля й назовы некаторых вёсак паўночнае часткі запушчанскае прасторы, каб паказаць, што, за малымі выняткамі, тапанімія ёсць беларуская. Вось у нашым полі: Загуменьне, Дубіна, Капусьнік, Альшына, Ручай, Смугі, Ручаіна, Грышкавія Лугі, Багно, Вагонан, Восімкі, Дзявяткі. А васьць вёскі: Ялоўка, Капцёўка, Аконы [Акопы — А. В.], Спадароўка [мабыць мова пра Хадароўку (Хведароўку) — А. В.], Грымячкі, Астровак, Падastroвак, Лецкі [Хіба Леўкі — А. В.], Ольша, Багны, Гараднінка й г.д.

Маю вёску й мы, і нашыя суседзі называлі „Урачыншчына“, але калі гаварылі пра жыхароў вёскі, то найчасцей у зьнікала й вымаўлялася *рачыншчане*. Дзеля таго што праз стагоддзі чужынцы запісвалі і ў дакумэнтах, і на картах назовы вёсак, [гэтыя назовы] часта былі перакручаныя, сталася гэта з назовам і мае вёскі. Расейцы пісалі Врачинщина, а палякі зрабілі Wroczymszczyzna, і такім чынам прападае прыгожае ўрочышча й назоў трапіць сваё значаньне.

Урачыншчына была малою вёсачкаю — 17 хатаў, каля 120 жывых душ. Вуліца бегла з паўдня на поўнач і дзеля таго, што гароды былі шырокія, амаль усе хаты былі па адным, усходнім баку. Усе хаты стаялі канцом (тарцом) да вуліцы й былі крытыя саломаю, як і ўсе гаспадарскія будынкi. Першая ў нашай вёсцы хата, пастаўленая ўздоўж вуліцы й пакрытая дахоўкаю, была скончаная якраз перад першаю сусветнаю вайною.

Паўдзённы канец вуліцы выходзіў на выган, які (...) зваўся ў запушчан выпустам. Паўночны канец вуліцы быў зачынены брукам і варотамі. Брукам называлі складзены з камянёў мур (...) сярэдняй вышыні 1,25 м з шырокаю, каля 2 м, падставаю й вузейшы ўтары. Брукі мелі падвойную мэту: адгарадзіць што-небудзь і сабраць з поля камяньні, каб лягчэй было ўпраўляць (абрабляць глебу). Іх стаўлялі ўсюды, дзе патрэбнае было гароджаньне. Брукамі былі абгароджаныя гароды, выпуск і некаторыя межы; пры вуліцы былі брукі высокія, амаль у рост чалавека, прыгожа муравана-

8 працяг ня. Будавацьне бруку вымагала шмат часу й працы, але матэрыял быў дармовы, а загарод — вечны й вельмі эфэктыўны. Прыкладам, конь, змушаны скакаць праз загарод, — ці таму, што брук быў шырокі, ці таму, што ня бачыў, што ёсьць за брукам, — каб пераскочыць, выбіраў плот ці пералаз нават вышэйшы ад бруку. (Пералаз — пярорва ў бруку для праезду возам, загароджаны дошкамі.) (...)

Вуліца мае вёскі — не як вёсак, што былі пры публічных дарогах — служыла вылучна хыхаром вёскі. Яна была шырокая. Як ужо было сказана, амаль усе хаты й гаспадарчыя забудаваны [стаялі] па адзін бок, а па другі ішоў брук. Толькі частка вуліцы служыла дарогаю для вазоў і скаціны, а бок каля бруку ўжываўся на склад і абробку дрэва. Часта можна было бачыць на вуліцы трачоў (пільнікаў), што пілавалі дошкі або цясалі (часалі) бярвёны на будынак, і заўсёды ляжалі там калоды. Калоды на вуліцы былі сталым зьвяшчам да той ступені, што часта стараста, заказваючы на сход (збіраючы сход), падаваў месца: „На калодах каля Кірэйчыка”. (...) Вуліца яшчэ ўжывалася на табачныя гародчыкі...”

Што цяпер асталося з колішняй Урачыншчыны? Зараз асталося толькі адна драўляная хата і, бадай, адзін гаспадарскі будынак з даваенных пустакоў, а ўсю амаль архітэктурную вёскі складаюць вялікія мураванкі перыяду „Другой Польшчы” і пазнейшыя, большасць з іх надалей займае ўсходні бок вуліцы, але частка ўжо і з захаду. Традыцыйных гародаў няма, пра табак і не згадваючы. Уся вуліца пад асфальтам. Захаваўся толькі адзін „брук” — уздоўж вуліцы пры паўночным канцы вёскі. Мабыць іншы „брук” скарыстаны на падмурак пад металічную агароджу аднаго з панадворкаў. Вуліца ад поўначы цяпер не загароджана мурам, аднак яе прадаўжэння на поўнач няма, быццам той мур надалей стаяў, бо дарога з вуліцы ў поле рэзка паварочвае ўлева.

На паўднёвым канцы Урачыншчыны, тым ад „выпусту”, побач каплічкі і бетоннага крыжа, сабралася крыху вяскоўцаў вакол трактара з абоймамі для падачы круглых цюкоў, ад якога быў працягнуты канат да агароджы святыняў; адзін з вяскоўцаў стаў разбіваць слупак агароджы. Спытаў я аднаго з прысутных, што яны хочуць рабіць: можа перамяшчаць тымі абоймамі крыж...

— *Może i przeniesiemy*, — адказаў мне ўхіліста.

— *A może chcecie postawić nowe ogrodzenie?* — не здаваўся я.

— *Może i postawimy*, — пацвердзіў сваю неахвоту да размовы з незнаёмым чужаком пра свае вясковыя сакрэты.

Ды і яшчэ раней, калі я, пабачыўшы яблыню ў яблыках, спытаў адну жанчыну:

— *Chyba gospodarz nie miał czasu zebrać tych jabłek?*

Яна адказала мне: „*Nie wiem*”.

Ну, хто ж можа ў нас так ад душы адказваць: „Не знаю, мая хата з краю”? Ну, хіба толькі „тутэйшыя”, без аглядкі на ярлык, які яны на сябе вешаюць...

„Гавораць пра брукі, [заўважу, што] (...) адной з вялікіх невыгодаў земляроба ў маёй вёсцы было мноства камянёў. Урачыншчына й суседняя вёска (...) Багны былі пакараныя на-

тураю (прыродаю) у гэтым сэнсе больш ад іншых вёсак нашага рэгіёну. Камяні скандынаўскага граніту памераў ад валоскага гарэха да колькітонных валуноў засявалі ўсё поле. Вялікія, якіх немагчыма было парушыць з месца, тырчэлі з зямлі, кругом іх трэба было гараць, баранаваць, а на дарозе — аб’яджаць. Меншыя ад кулака не былі шкоднымі, ніхто не зьяртаў на іх увагі, яны перасыпаліся сахою ці плугам разам з ральёю, але камень велічыні з кулака, засохшы ў суглінку, выкідаў плуг з баразны, і каб не пакінуць цальніка (цаліны), арагай мусіў адцягнуць коні ўзад. Саха не была такою ўражліваю (уразьліваю) на камяньне, і таму ўрачыншчане гаралі валамі аж

Цэнтр Еўропы

да першае сусветнае вайны, калі немцы забралі валюў на мяса. Найгоршыя, аднак, былі камяні большых памераў, так званыя *патайнікі*, пакрытыя зямлёю, якіх плуг або саха маглі зачэпіць, але не маглі парушыць. Коні звычайна станавіліся, зрэдку ўрываўлі пастронак, ламалі ворчык або адгіналі дышаль ад плуга; валы, аднак, не былі такімі чуйнымі й звычайна ламалі саху. Кожны гаспадар меў запасныя сохі, выцесаныя з дубовага або бярозавага камяляка.

Як ужо было сказана, камень ужывалі на загароды, на падмуроўкі пад будынкамі, масьцілі падворак, але на гэтыя патрэбы ішла толькі невялікая доля камяня — каб падчысціць поле, збіралі камяні ў крушні. Прыгожа абмураваная ў квадрат або ў круг куча камянёў — 40-50 вазоў матэрыялу — стаяла найчасцей пры мяжы палоскі ці надаўка (надзела). Крушнёў была такая колькасць, што, глянуўшы на поле з вышэйшага месца, можна было бачыць іх некалькі дзясяткаў — да сотні.

Аднойчы, у пачатку першае сусветнае вайны, данскія казакі затрымаліся на пастой у нашай вёсцы ды ўзялі мяне ў падводы прывезьці сена коням з суседняе вёскі. Двох казакоў ехалі перада мною, сьпяваючы „*заунывную казацкую песню*”. Выехаўшы з вёскі на ўзгорак, яны пабачылі мноства крушнёў, затрыма-

ліся й пытаюцца:

— Хозяин, что это за постройки?

Калі я выясьніў ім, што гэта кучы камяня, яны адказалі, што першы раз бачаць штось такое й думалі, што гэта, можа, *военные укрепления*”.

Мне не ўдалося пабачыць крушнёў у наваколлі Урачыншчыны; магчыма, што тыя камяні „перасяліліся” пад іншыя, можа нават даволі далёкія, адрасы. Адно ў альшыне, што воддаль вёскі, ляжыць яшчэ „брук”, які, магчыма, выконваў калісь ролю мяжы. Дарэчы, частка таго муру ўжо размаштыта раскідана па пашы. Дадам, што пашы паміж Дубровай і Сухаволі не запушчаныя, акуратна выпасеныя, складваецца ўражанне, што мясцовыя гаспадары не марнуюць ні-

ропы і пра гэта інфармуе адмысловы надпіс на валуне ў гарадскім парку. Над помнікамі расцягнутая, быццам вяселька, адмысловая арка, звенчаная крыжам. Наогул аўтарамі такога роду сакралізаваных будоўляў бывалі прызнаныя мастакі ды выкананне іх адбывалася даволі скрупулёзна. У Сухаволі, як мне здаецца, арка над сімвалічным цэнтрам Еўропы будавалася на фальклорны лад, усенародзем, з фабрычных жалезных кантовак. І пасуе яна да парку, да суседняга касцёла і да ўсяго гарадскога рынку — кожнаму людзіну паводле ягонага ацэнкі...

Гэтая арка ўспела ўжо апынуцца не толькі ў парку, але і ў гербе Сухаволі; пад ёю ў гарадскім гербе яшчэ конь. Конь, вядома, рыцарская жывёла, на якой ездзілі нават каралі. І напэўна конь быў адным з галоўных — у шырокім сэнсе — будаўнікоў Сухаволі. Быў яшчэ і іншы будаўнік значэння Сухаволі, але тую мужыцкую жывёлу сарамліва выносіць у герб. Яшчэ раз прывяду цытату з Баляслава Грабінскага: „...валы былі папулярнымі ў запушчан. На гэта складаліся дзеве прычыны. Па-першае, вол у гаспадарцы быў эканамічнаейшы работнік за каня. Ён не патрабаваў корму з аўсом, выпасаўся на траве. Па-другое, вол прыносіў гаспадару грашовы даход. Вяскою куплялі ў Сухаволі пару худых — прыгнаных здалёк, бо аж з Валыні, — валюў, гаралі [імі] цэлае лета, а ўвосені на Міхала ў Сухаволі прадавалі прускім купцом, зарабляючы каля дваццаці рублёў на штуцы. (...) Увосені прускія купцы куплялі ўпасеныя валы й добрыя жарыяты на мяса, што спрыяла гадоўлі коней. Мела мяжа й адмоўныя ўплывы. У другой палове [XIX] стагоддзя разьвінулася тут арганізаванае канакрадства, якое ператрывала, можа ў меншых пачах, аж да першае сусветнае вайны. Крадзеныя коні перавозілі праз Аўгустоўскую пушчу ў Прусію”.

Баляславу Грабінскаму давалося стаць валапасам „ня скончыўшы шасьці гадоў. (...) Валапасы былі для падлетка прафэсійнаю школаю. Ён вучыўся там як вязаць вузлы, віць пугу й вяроўкі, плесьці пляцёнку з жытняе саломы й шыць капялюш, рабіць дудку зь вярбы й ялаўцовы пішчык да дудкі — як у клярнэта; таксама вучыўся пекчы на полі бульбу й гарох, распазнаваць добрыя й благія грыбы й бэткі (грыбы); там разьвіваў фізычную спраўнасць і спаборнасьць, гуляючы ўва ўсякія гульні; там жа вучыўся курыць табак. Былі валапасы таксама літаратурнаю школаю: там хлапцы вучыліся песьняў і прыказак, нават такіх, якіх ані ўдома не вучылі, ані ў ніякіх кантычках ня знойдзеш. (...) Мелі валапасы й свайго святаго патрона, ня памятаю, хто гэта быў — сьв. Рох ці які іншы. Ягоны дзень валапасы абыходзілі (адзначалі), пекучы яечню на полі.

Увосені, як гарох на полі сьпеў і можна ўжо было капаць бульбу, пеклі ў вогнішчах гарох або бульбу, і кожны прызнаваў, што печанае на полі смачнейшае, чымся ў хаце. (...) У першую сусветную вайну, калі заходняя частка Беларусі была пад нямецкаю акупацыяй, немцы забралі ўсе валы на мяса, і па вайне ўжо да сохаў запушчаны не вярнуліся, сталі араць толькі плугамі й коньмі”.

А сёння каня ўдалося мне пабачыць толькі на гербе Сухаволі...

У Сухаволі геаграфічны цэнтр Еў-

Сям'я і вакол сям'і

Анна ПЯТРОЎСКАЯ

„Сям'я — дарога жыццёўмацоў-ваючай любові” — пад такім заглаўкам праходзіў у Жыровічах VII семінар студэнтаў ВНУ Беларусі.

— Сарганізаваць семінар не было ніякіх праблем, — гаворыць галоўны арганізатар семінара а. Аляксандр Балоннікаў. — Сабраліся і грошы, і дапаможнікі. Семінары праходзяць у Жыровічах і хаця мы называемся Мінская духоўная акадэмія і Мінская духоўная семінарыя, стаім тут. Жыровічы з'яўляюцца выдатнай пляцоўкай для сустрэч беларускай моладзі. Па-першае, гэта месца святое і Божая Маці, якая бласлаўляе школы і манастыр, бласлаўляе гэты семінар. Па-другое, маем тут гасцініцу і добрыя ўмовы, якія дазваляюць нам сабраць людзей на семінар. На гэты раз да нас прыехала звыш 100 юнакоў і дзяўчат з 50-ці ВНУ. Гэта амаль што ўсе прадстаўнікі вышэйшых дзяржаўных і недзяржаўных навучальных устаноў, — паясняе а. Аляксандр.

Семінар пачаўся ў чацвер 20 лістапада, але праца ў секцыях пачалася ў пятніцу. Працу семінара распачаў рэктар Духоўнай семінарыі і акадэміі ігумен Іаасаф, які прывітаў удзельнікаў і пажадаў усім плённай працы.

Усіх працоўных секцый было пяць. Тэмы рыхтавалі самі ўдзельнікі, аднак гуртаваліся яны вакол

сям'і і Царквы.

— На Беларусі цяпер 30 тысяч сацыяльных сірот, — гаварыла Вікторыя Старасценка з Беларускага інстытута правазнаўства, якая выступіла з дакладам пра сацыяльных сірот на Беларусі. — У кожным годзе адкрываецца ад 3 да 5 агромных інтэрнатаў на 200 дзяцей. Пуставаць яны не будуць, таму што кожны год прыбывае каля 5-ці тысяч непаўналетніх дзяцей. Сацыяльныя сіроты гэта дзеці, якія пазбаўлены бацькоўскай апекі і заступніцтва пры жыццёвых бацьках. Дзяржава памяшчае іх у інтэрнатах, але там адсутнічае тое сямейнае цяпло, якое маюць дзеці ў поўных сем'ях.

— Сям'я — гэта важная цэннасць для Беларусі, — гаворыць Анна Шыбека з Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, — але што датычыць праблем, то можна назваць няўстойліваць сужонстваў, рост разводаў, крызіс духоўнасці, павелічэнне колькасці няпоўных сем'яў, свядомая бяздзетнасць. Вялікую ролю ў сям'і адыгрывае і праваслаўная культура, якая ўкаранёная ў беларускіх сем'ях. Патрыярхальны мадэль сям'і, які дае праваслаўе, праз многіх не выкарыстоўваецца. Цяпер папулярны эгалітарны мадэль жыцця — раўнапраўе паміж сужонствамі.

Пра сямейныя крызісы было некалькі дакладаў.

— Сучасныя сямейныя непаладкі

Галоўны арганізатар семінара а. Аляксандр Балоннікаў

гэта, між іншым, модныя цяпер плаванне сям'і, алкагалізм, наркатыкі. З-за іх распадаецца каля 80% беларускіх сем'яў. Далей ідуць прапаганда курэння і вялікі давер да СМІ, — гаворыць Таццяна Лянкевіч з Баранавіцкага дзяржаўнага ўніверсітэта. — Калісьці сям'я — гэта было нешта святое, а цяпер праходзіць дэвальвацыя сям'і. Людзі ўжо па-іншаму ацэньваюць слова сям'я і паняцце сям'і. На семінары вялікую ролю мы аддалі паняццям любові і страсці. Усе прыйшлі да вываду, што шлюб заключаецца на страсці, а не на любові. Любоў не праходзіць, а страсць, калі праходзіць, то ў людзей ужо нічога су-

польнага не застаецца. Сям'я павінна будавацца калі не на аднолькавых, то падобных светапоглядах.

Усе ўдзельнікі семінара мелі магчымасць пагаварыць з выкладчыкамі мінскіх духоўных школ, з а. Юрыем Роем і а. Сяргеем Лепіным. У пятніцу чакаў іх канцэрт у выкананні студэнтаў з Жыровіч, дзе мог выступіць кожны ўдзельнік семінара.

— Спачатку, калі я толькі пачынаў арганізаваць семінары, — гаворыць а. Аляксандр Балоннікаў, — мы думалі рабіць яго для тых студэнтаў, якія яшчэ толькі на шляху да Бога і Царквы. Я хацеў, каб яны маглі тут дакрануцца да святыні, да цудатворнай іконы Жыровіцкай Божай Маці, каб маглі ўдзельнічаць у службах, каб ласка Божая кіравала ўсімі, хто бярэ ўдзел у семінары. Было вельмі прыемна, калі ў мінулых гадах у выніку семінара мы ахрысцілі 2 студэнтаў. Былі і такія, якія ўпершыню падыходзілі да святой споведзі і прычасця. Добра, што ўсе ўдзельнікі семінара прыехалі да нас не з пустымі рукамі, а са сваімі думкамі, дакладамі, у якіх ставіліся праблемы, а нават расшэнні гэтых праблем.

VII семінар студэнтаў ВНУ Беларусі закончыўся ў нядзелю 23 лістапада. Шмат студэнтаў пакінула свае ўражання на картках, прыклееных на спецыяльнай дошцы. Усе, з кім я гаварыла, сцвярджалі, што такія сустрэчы патрэбныя. Яны ўсведамляюць маладым людзям чым трэба кіравацца ў жыцці і што рабіць, каб не ісці праз усё жыццё пакрыўджанымі ці крыўдзіць іншых людзей.

Аб тым, хто такі Якуб Колас, вядома кожнаму, хто больш-менш валодае інфармацыяй, што ёсць на свеце такі народ — беларусы. Таму прадстаўляць чалавека, з імем якога наўпрост звязваюць беларускую літаратуру, няма аніякага сэнсу. Затое ёсць сэнс пазнаёміцца са справай рук ягоных духоўных нашчадкаў, якія стварылі і падтрымліваюць існаванне Коласаўскага „Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея”. Зробім гэта праз інтэрнэт, бо даны музей мае сваё прадстаўніцтва ў „сусветнай павуціне”.

Сайт, што прысвечаны літаратурнай дзейнасці Якуба Коласа, месціцца ў інтэрнэце па адрасе <http://litmuseums.iatp.by/kolas/by>. Выглядае ён не надта кідка, але напоўнены вялікай колькасцю інфармацыі. Гэта асабліва важна для тых, хто цікавіцца біяграфіяй выдатнага пісьменніка, яго жыццём і дзейнасцю.

Першая старонка сайта з большага ўяўляе сабой нешта стартавае. Інфармацыі там нямнога, затое змяшчаюцца выйсці да іншых рубрык, якія і раскрываюць нам розныя моманты з жыцця Коласа.

Рубрыкі, выйсці на якія месціцца з левага боку выяўлення, змяшчаюць агульныя звесткі аб музеі, біяграфію пісьменніка, апісанне экспазіцыі, апісанне калекцыі і дзейнасці музея. Асобная старонка прысвечана вёсцы Мікалаеўшчына, дакладней так называецца філіял музея. Справа ў тым, што непадалёк ад гэтага вёскі ў засценку Акінчыцы нарадзіўся будучы вялікі літаратар.

Дарэчы, уласна літаратурны музей знаходзіцца ў доме, дзе з 1944 года і да апошніх сваіх дзён пражываў Якуб Колас.

Тое, што „Якуб Колас” — гэта псеўда-

нім, мяркую, ведаюць многія, хто знаёмы з дзейнасцю пісьменніка. Але, магчыма, далёка не ўсе нават калісьці чулі аб тым, як і з якой нагоды выбраў яго сабе Канстанцін Міцкевіч (такія сапраўдныя імя і прозвішча літаратара). „У пачатку стагоддзя Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч захапляўся творчасцю рускага пісьменніка Якубовіча-Мельшына, — распавядаецца на сайце. — Яму асабліва падабаўся верш пра колас, таму думаючы над выбарам псеўданіма, гартаючы творы гэтага пісьменніка, наш паэт і вырашыў назваць сябе Якуб (овіч) Колас”.

Што тычыцца непасрэдна музея, то ён мае 10 экспазіцыйных залаў, у двух з якіх захаваны прыжыццёвы інтэр'ер пакояў дома Якуба Коласа: гэта рабочы кабінет і спальня.

Калекцыі, што знаходзяцца ў музеі, падзяляюцца на „Асабісты архіў пісьменніка”, „Рукапісы”, „Кінафотадакументы”, фонд „Выяўленчае мастацтва”, „Кніжны фонд”, узнагароды Якуба Коласа, Фонд прадметна-рэчывых помнікаў і фонд „Акружэнне паэта”.

Кожная рубрыка сайта аздоблена нешматлікімі фотаздымкамі. Іх насамрэч не так многа, як хацелася б, тым больш, што музей — месца, куды людзі прыходзяць паглядзець. Гэта значыць недаходзіць віртуальнага прадстаўніцтва Коласаўскага музея, бо ад адной тэкставай інфармацыі нельга склаці суцэльнае прадстаўленне аб гэтай установе.

Літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа — адзін з шэрагу аналагічных музеяў, прысвечаных беларускім літаратарам і беларускай літаратуры. Выйсці да іх сайтаў таксама месціцца злева ад галоўнага зместу. На гэтых сайтах мы абавязкова завітаем іншым разам.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

У тузіне мацнейшых

Далёка не кожны, нават з дасведчаных заўзятараў беларускага спорту, адразу скажа, якая з нацыянальных дружных па летніх гульніх відах спорту найчасцей выходзіла ў фінальную стадыю топ-турніраў. А між іншым, гэта нашы беларускія дзяўчаты гандбалісткі. За час незалежнасці краіны яны двойчы трапілі на сусветны і чатыры разы (за апошнія 12 год) на еўрапейскі гандбольны форум. Сёлетні снежаньскі ўдзел у першынстве, што праходзіць на пляцоўках Македоніі, прыносіць пакуль пераважна станоўчыя эмоцыі і мае ўсе шанцы стаць самым паспяховым у гісторыі.

Прытым яшчэ да старту каманда Канстанціна Шараварава зазнала істотныя кадравыя страты — са стартавай асновы выпалі траўмаваная Алена Кулік і захварэўшая Вольга Кандрацьева. Абедзве гуляюць на краях, а таму тактычны арсенал каманды істотна збыднёў. А абойму сённяшняй беларускай зборнай складаюць цяперашнія альбо былыя гандбалісткі клуба „Гараднічанка”, які за апошнія гады выбіўся ў лідары айчыннага жаночага ручнога мяча.

Статыстыка змагання з камандамі па групе на першым этапе была для беларусаў проста жахлівай — 16 паразай і толькі адна перамога ў 17 сумарных матчах з Расіяй, Швецыяй і Аўстрыяй. Але ўжо першы дзень турніру прынес нечаканы і прыемны вынік. Насуперак прагнозам і хадзе першага тайма (пасля якога беларускі „гарэлі” на 6 мячоў), матч са шведкамі завяршыўся нічыёй. А маглі нашы і перамагчы, але ў канцоўцы фартуна вырашыла ўсталяваць раўнавагу — 21:21. У наступным матчы, праўда, развіць поспех не ўдалося — традыцыйная параза, хоць і з боем, ад расіянак — 25:29. Многія адзначылі,

што ў гэтым матчы адназначна камандзе Расіі спрыяла неаб'ектыўнае судзейства польскіх арбітраў.

Момант ісціны быў „прызначаны” на гульні з Аўстрыяй, у якой нас задавальняла і нічыя. Трэба прызнаць, што дружна альпійскай дзяржавы сёння не ёсць такой грознай сілай, як раней, яе склад значна памяняўся і амаладзіўся. Але гэта зусім не прыніжае вартасцей беларускай каманды, якая выразна пацвердзіла больш высокае майстэрства і права ісці далей — 31:21. Прытым нашы дзяўчаты па-сапраўдному пазабаўлялі публіку не толькі эфектнымі галамі, але і хранічнай разгубленасцю пры выкананні сяміметровых кідоў. У цэлым беларуская каманда гуляе досыць роўна, на апошнім рубяжы вылучаецца галкіпер Алена Абрамовіч, у завяршэнні атак па чарзе ініцыятыву бяруць розныя дзяўчаты — Таццяна Бобрык, Ірына Магіліна, Інга Гайжытутэ, Алесь Курчанкова, Валянціна Грыгор'ева, Наталля Платановіч, Ірына Дронава. Гэта дазваляе трэнерскаму штабу праводзіць частыя ратацыі.

У апошнім туры шведкі разышліся з расіянкамі мірам — 19:19. Такім чынам беларускі выйшлі ў дванацятку мацнейшых дружных чэмпіянату і працягваюць турнірнае змаганне. Пры гэтым у залікоўцы ў Расіі — 3 пункты, Швецыі — 2, Беларусь — 1. Цяпер нашым дзяўдзеца сустрэцца з Харватыяй (0 ачкоў), Македоніяй (2) і Нямеччынай (4). Толькі па дзве лепшыя каманды з двух сектэтаў выйдуць наверх — гэта значыць у паўфінал (формула без чвэрцьфіналаў досыць спрэчная). Наўрад ці Беларусь здолее туды прабіцца, а вось на месца ў васьмёрцы прэтэндаваць рэальна. Да гэтага лепшым вынікам было 11-е месца (пры 12 удзельніках) у 2000 годзе.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

З гісторыі кіно ў Белавежы

Пётр БАЙКО

Кіно ў Белавежы было заснавана ў 1924 годзе Лігай паветранай і супрацьгазавай абароны (ЛПіСА), якая сама ўзнікла на год раней. Змяшчалася яно ў неіснуючым ужо будынку на тэрыторыі Палацавага парку, побач Маршальскага дома. Даход з кіно прызначыўся на ўласную дзейнасць ЛПіСА.

У 1935 годзе кіно перавялі ў новазбудаваны Дом рэзервістаў, дзе яно функцыянуе па сённяшні дзень. У зале кіно адначасова ладзіліся тэатральныя спектаклі, мерапрыемствы забавляльнага характару, урачыстыя пасяджэнні з нагоды дзяржаўных гадавін і г.д.

Кіно не спыніла сваёй дзейнасці ў час II сусветнай вайны. Калі закончыліся ваенныя дзеянні, кіно на пару год зачынілі. Аднавілі яно сваю дзейнасць у 1950 годзе як першае вяскованае кіно на Беластоцчыне. Атрымала яно тады назву „Зубр”, якой карыстаецца і сёння. Ужо традыцыйна зала кіно скарыстоўваецца для ладжання тэатральных спектакляў і паказаў, музычных канцэртаў, а таксама розных сустрэч, нарад і канферэнцый.

У жніўні 1968 года ў кіно паставілі

Першае праўленне Лігі паветранай і супрацьгазавай абароны ў Белавежы на фоне першага белавежскага кіно

панарамны экран, а ў красавіку 1978 года — гукавы экран і аўтамат для рассоўвання заслоны перад экранам. У 1978 годзе, у супрацоўніцтве з мясцовым аддзелам Польскага турыстычна-краязнаўчага таварыства, у рэпертуар кіно ўвялі прыродазнаўчыя фільмы, а таксама пра Белавежскую пушчу, якія дэманстраваліся для арганізаваных груп турыстаў. Гэтыя дэманстрацыі арганізаваліся некалькі сезонаў.

У пасляваенны час кіно рамантавалася некалькі разоў. З пачаткам 1981 года яго зачынілі па той прычыне, што ўвесь будынак не адпавядаў пажарным

патрабаванням (у ім змяшчаліся таксама гмінная бібліятэка і клуб). Генеральная перабудова і мадэрнізацыя аб'екта пачалася ў снежні 1984 года. Абноўлены аб'ект здалі ў карыстанне 10 сакавіка 1991 года. У той самы дзень узнавіла працу таксама кіно. На пачатку дэманстраваліся фільм „Кракадзіл Дандзі-2”. Кінааператарам праз цэлы гэты час працуе Анджэй Семянюк. Кіно падлягае непасрэдна Белавежскаму асяродку культуры і не мае асобнага кіраўніка. Раней кінатэатрам кіравалі Фёдар Саланевіч, Казімеж Белабродскі, Ян Шпаковіч, Лідзія Валкавыцкая — усе яны ўжо памерлі.

Зараз у кіназале 156 выгадных месц.

Фільмы дэманструюцца на вялікім, панарамным экране памерам 8 на 2,5 метра. Забяспечана дасканалая акустыка. У 2004-2006 гадах праведзена была грунтоўная мадэрнізацыя праекцыйнай апаратуры, у яе выніку атрымалася дасканалая якасць вобраза. Але гады бягуць і ўсё, што яшчэ пару год таму лічылася новым — старэе. Тады і ў белавежскім кіно думаюць над чарговай яго мадэрнізацыяй.

Кіно „Зубр” карыстаецца поспехам перш за ўсё сярод моладзі, але на сеансах можна прыкмеціць і дарослых. Ад узнаўлення функцыянавання кіно ў сакавіку 1991 года да канца 2007 года пакарысталася яго паслугамі 56 888 гледачоў.

1 студзеня 2006 года кіно займела сваю вэб-старонку: <http://www.kino-zubr.pl>

Дзень добразычлівасці

Нялёгка будні сучаснай рэчаіснасці моцна парушылі псіхіку чалавека. Разам з эканамічным прагрэсам фармуюцца норавы і звычаі сучаснага грамадства.

А якія яны зараз? Ненайлепшыя. Прапалі ў людзей добрыя манеры. Знікла даўнейшая ветлівасць, гасціннасць і талерантнасць. Грамадства стала больш хмурым, недаверлівым. Неадпаведна складаюцца міжлюдскія адносіны на рабоце. Прадпрымальнікі дрэнна абыходзяцца з работнікамі, выкарыстоўваюць іх фізічна і маральна (не ўсе, разумеецца). 21 лістапада ў краіне адзначаўся Дзень добразычлівасці. Вось мае рэфлексіі на гэтую тэму.

У пятніцу, 21 лістапада, я меў назначаны візіт у артапеда. Паколькі не карыстаюся сваім сродкам транспарту, дамовіўся з дачкою, што завязе мяне на сваім аўтамабілі. Але з'явіліся праблемы. Кіраўнік цэха не жадаў адпусціць дачку з работы, хоць раней праявіў такую волю. Пазваніла затым яна дахаты і заявіла, што ў Гайнаўку можна паехаць пасля абеду. Артапед прымаў да 14-ай гадзіны. Мой візіт аказаўся асечкай. Паспрабаваў я перагаварыцца з прадпрымальнікам, але ён быў заняты, а дачка канчаткова заявіла, што ў Гайнаўку не паедзем. Паколькі канчаўся тэрмін рэалізацыі маіх банкавых рахункаў, тады падаўся я ў Чаромху. Цяжка было чалавеку пасля нядаўняй аперацыі рухацца на ровары. Але такі ўжо лёс адзінокага пенсіянера. Афармленне спраў у банку і гміне заняло не больш чым гадзі-

ну часу. Прызнаюся, што пасля даўжэйшай адсутнасці ў згаданых установах, сустрэўшы мяне працаўнікі гміны і знаёмыя віталі з ветлівай усмешкай ды пыталі пра здароўе. Лягчэй стала чалавеку на сэрцы, калі бачыць такія адносіны. У дачкі на рабоце штосьці перамянілася. Раней адпусцілі дамоў. Але ў Гайнаўку да лекара я не з'ездзіў. Не стану распісвацца пра далейшы ход справы. Скажу проста, адсутнасць добразычлівасці і спагады кіраўніка цэха аказалася для мяне кашмарам. Мала таго, што не з'явіўся да лекара ў назначаны час, то яшчэ пацярпеў на здароўі — два дні праляжаў у ложку, бо хваравітую нагу знісіліў.

Ды не мне аднаму лёс у Дзень добразычлівасці сюрпрыз падкінуў. Пацярпела дэпутатка Права і справядлівасці Альжбета Крук, былая старшыня Камітэта радыёвяшчання. У час размовы з журналісткай тэлеканала Польшы Ньос выявілася, што з-за ап'янення яна не ў змозе даваць адказы. У парламенце ўчыніўся скандал. Палітыкі крытычна ставіліся да паводзін Альжбеты Крук, якая паводзіла сябе неакуратна. Некаторыя спачувалі ёй няўдачнага правалу і казалі, што мас-меды не павінны рабіць публічнай калатнечы. Па-мойму, закон павінен быць для ўсіх аднолькавы, як чорнарабочаму, так і дэпутату.

А наконт дабразычлівасці скажу такое: больш мы павінны праяўляць, даражэнькія, талерантнасці, больш спагадлівасці ды ветлівасці, больш чалавечнасці...

Уладзімір СІДАРУК

Мараль паляўнічых

У сонечную нядзелю, 2 лістапада, да мяне ў хату ў Рыбаках зайшоў **Жорж** — **Юрка Бравінскі**. „Давайце, — кажа, — праедземся кабылкай у **Гарабінку**”. **Урочышча Гарабінка** ляжыць **2 кіламетры** ад нашай вёскі і **ехаць** туды **трэба лесам, крутой дарожкай**. **Калісьці мы дамаўляліся з Жоржам на такую экскурсію**. **Мне вельмі хацелася пабачыць рыбацкія палі і ўрочышчы: Дуброўку, Наддаткі, Пад багном, Гарабінку, Доўгія кавалачкі, Мінцавыя і іншыя.**

І паехалі! Кабылка ступала памалу, нага за нагою, а я ўважліва разглядаў па наваколлі, лавіў прыгажосць роднага краявіду. Прыглядаўся кожнаму дрэву, хвайнякам, палеткам, якіх калісьці аралі, на якіх сеялі збожжа, на якіх я сам рваў рукамі грэчку. Усё мне гэта было блізкае, дарагое. Калі прыпамінаю ўсё гэта, сэрца спіскаецца ад болю.

Гарабінка запамяталася мне і тым, што на загоне Галены Хлябіч з Рыбакоў нямецкімі фашыстамі быў забіты

савецкі салдат і тут жа яго пахавалі. Паставілі на ім драўляны крыж, а магілу абсадылі бярозкамі. Пасля паставілі жалезны крыж і агароджу. Калі мы пад'ехалі да магілы, нам паказаўся жудасны вобраз. Над магілай, у бярозах на вышыні 5-метраў, усталяваны паляўнічыны „амбон”. На такой вышцы паляўнічыя з ружжом у руках чакаюць, пакулі падыдзе лясная жывёла, каб стрэліць па ёй. Сядзячы гадзінамі на „амбоне”, спраўляюць яны фізіялагічныя патрэбы проста на магілку. Мала таго, нейкі дурман-бязбожнік паўбіваў у ствалы тоўстых бяроз клямары, каб лягчэй было ўваходзіць на вышку. Адным словам, спрытны бязбожнік добра замаскіраваўся перад людзьмі і звярынай.

Неабходна, каб гэтай справай занялася паліцыя, якая павінна ўстанавіць які гэта паляўнічы гурток учыняе такое святатацтва. Вось якая мараль у паляўнічых!

В. Б.

Адгаданка

Шыфраграма

Літары адгаданыя слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — кітайскую прыказку.

1. левы прыток Сажа, які цячэ праз Хоцімск = 47 _ 48 _ 45 _ 25 _ 23 _ 24 _ 17 _ ;
2. яго ногі кормяць = 9 _ 12 _ 4 _ 32 _ ;
3. орган слыху = 29 _ 21 _ 11 _ 30 _ ;
4. падзея, дзейнасць, справа = 40 _ 41 _ 42 _ 27 _ ;

5. дзядзькава жонка = 1 _ 2 _ 3 _ 13 _ 14 _ 15 _ 7 _ 8 _ ;
6. яўрэй = 22 _ 10 _ 36 _ ;
7. жывёліна морда = 20 _ 6 _ 18 _ 19 _ ;
8. колькасць злоўленай рыбы, дзічыны, зверна = 35 _ 43 _ 33 _ 34 _ ;
9. дзіцяня каровы = 16 _ 44 _ 26 _ 46 _ ;
10. вымяраецца гадзіннікам = 5 _ 37 _ 28 _ ;
11. не сон = 31 _ 38 _ 39 _ .

(ш)

						1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 45 нумара Штык, Веліж, катод, муж, мыс, Хувентуд, юр, Леў, пан, а, бод,

джын, мыш, мінтай, дыфірамб, вуха, указ, вінтоўка.

Рашэнне: **Мужык між двух юрыстаў падобны на мыш між двух катоў.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лукашу Пацвічу і Аляксандру Дабчынкаму з Беластока.**

Ніва
PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714
Выдавец: Праграмавая рада твднсіўка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Вапа.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84.
Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
Internet: <http://niva.iig.pl/>
E-mail: redakcja@niva.iig.pl
Zrealizowano przy udziale wsparcia finansowego Ministra Spraw Weumetrycznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбубская.
Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч.
Канцэлярыя: Галіна Рамашка.
Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.
Текстów не замówionych редакція не зwrтаса.

Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów не замówionych. Za treść ogłoszeń редакція не ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata krajowa
Termin przyjmowania wpłat до 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe на terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH” i „KOLPORTER” на terenie całego kraju. Cena prenumeraty kwartalnej — 26 zł., półrocznej — 52 zł., rocznej — 104 zł.

Prenumerata z wysyłką за границę
Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna в walcie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna в PLN; nr faxu: 0-2253-28-734

Prenumerata в редакції
Planowana ilość numerów „Niwy” в 2009 roku — 52.

Poczta zwykła: Cena 1 egz. wraz з wysyłką в kraju wynosi 3,65 zł. Cena 1 egz. wraz з wysyłką за

granicę — kraje europejskie — 5,00 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,20 zł.

Poczta lotnicza: Cena 1 egz. wraz з wysyłką за границę: — kraje europejskie — 6,00 zł., — Ameryka Północna, Afryka — 6,70 zł., — Ameryka Południowa — 7,80 zł., — Australia i Oceania — 10,00 zł.

Wpłaty przyjmują: Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, BANK PEKAO S.A. O/Białystok 38 1240 5211 1111 0000 4929 0945

Nakład: 1 660 egz.

Як варажыла старая цыганка

14.12 – 19.12

Тэкст і фота Ганны КАНДРАЦЮК

— 3 —

Яшчэ да паездкі ў рэзервацыю Ада папярэдзіла, каб не ставіць там лішніх пытанняў.

— Лепш памаўчаць, — параіла яна, — індзейцы напярэць бачаць з кім у іх дачыненне. Яны не мусяць нічога гаварыць, уміг працягваюць чалавека і яго намеры паводле мовы цела...

Парады Ады прыемна ўскалыхнулі маё эга. Нашы аўтахтоны з падобнай падазронасцю сочаць за ўсякай масці навалаччу. Беларусы таксама будуць гаварыць адно і думаць сваё. І хутчэй чым у словы павераць у тое, што самі знохаюць і пабачаць. Сама вандроўка ў рэзервацыю выглядала мне на загадку, паколькі наладзілася нечакана, як бы пад уплывам натхнення. (Ада і Жак Мішэль не ведалі пра маю індзейска-яцвяжскую манію). Праўда, раней я не давала ім дыхаць распытамі пра пра-

У цэнтры рэзервацыі езуіцкі касцёл Нотр Дам дэ Ларэт

не хапала ўжо той гібкасці і свабоды, характэрнай людзям лесу. Замест прыроднай насцярожанасці

мова, без якой тут адчуваеш сябе як без рук і ног. Гуроны не збераглі сваёй мовы ў пісьмовай форме, іх культурная спадчына захавалася ў песнях, танцах і рукадзеллі. Яшчэ больш здзівіў рацыянальны план пасёлка з перпендыкулярнымі вуліцамі. Гэты парадак жыва супярэчыў легендам пра індзейскія сцежкі. Ды ў цэнтры рэзервацыі прывітаў знаёмы будынак-сімвал. Дамінуючае месца займаў тут езуіцкі касцёл Нотр Дам дэ Ларэт (Notre Dame de Lorette). Побач яго знаходзіцца мініяцюрны могільнік з мініяцюрна каменнымі помнікамі, пазначанымі падвойнымі імёнамі і падвойнымі прозвішчамі, вядома, на французскай мове.

* * *

У турыстычных мясцінах усе дарогі вядуць у касцёл або ў бар. Мы таксама пацягнулі ў бар, аздоблены каляровай разьбой-татэмамі, каб пасмакаваць тыповы сняданак жыхароў рэзервацыі. Да прыезду „белых“ гуроны-вендаке харчаваліся мясам аленяў, вавёрак, дзікоў, лавілі рыбу, збіралі зёлкі, вырошчвалі сланечнікі, дыні, фасолю, кукурузу...

Мы заказалі сучаснае „гуронскае“ снеданне. Калі на нашых сталах з’явіліся гарачыя стравы, Жак Мішэль узрушыўся:

— Я даўно ўжо не еў такога квебецкага сняданка!

На талерках прыемна дымелі смажаныя яйкі, жараная бульба і падсмажаны пірог з усякімі сочывамі, кетчупамі і соўсамі. У якасці пітва нам прапанавалі каву „па-амерыканску“, падліваную проста са шклянэга збанка. Дзеля лепшага смаку і нашага задавальнення, ветлівая афіцыянтка падключыла тыповую квебецка-канадскую музыку. Ад таго ўсяго шчасця я адварнула галаву да акна з відам на могілкі. Там таксама свет першых і чарговых нацый Амерыкі параўняўся...

Калі б мне не казалі, што сяджу ў індзейскім бары ў рэзервацыі гуронаў-вендаке, я ніколі пра гэта не здадалася б.

(працяг будзе)

У індзейскім бары замест алкаголікаў і наркаманаў сустрэў нас ветлівы квебецкі прыём

дстаўнікоў першых нацый. Іх адных не хапала мне да шчасця сярод шматэтнічнага грамадства Манрэалю. Каб патрапіць на іх след, я кружыла па вуліцах метраполіі, з’ездзіла ўсе лініі метро, прасяццала квартал геяў і лесбіянак уначы...

— Чаму іх няма, напрыклад, сярод пасажыраў аўтобусаў? — пыталася я з надзеяй у голасе.

— Бо яны ходзяць у групах і трымаюцца сваіх сцежак, — падказала мне Ада, — іх маршруты супадаюць са старымі паляўнічымі шляхамі.

Мне аднак не пашчасціла сустрэць такіх індзейцаў-качэўнікаў.

* * *

Жыхары рэзервацыі выглядалі як сучасныя канадцы і замест чытаць з рукаў цела чужынцаў, чыталі рэальную прэсу. Каб не расчаравацца пабачаным на яве, я была вымушана саступіць на сцежку двудушнасці і сама пачала чытаць мову целаў сучасных вендаке. Аб’екты маіх доследаў выседжвалі ў адміністрацыі гатэля і працавалі ў якасці музейных гіды. Чамусьці напаміналі яны мне пушчанскіх сваякоў, якія пасяліліся ў Гайнаўцы ці Беластоку. У іх паходцы

качэўнікаў я пабачыла ў іх позірках спакой і задавальненне стабільных асаднікаў. Аднак найбольш расчаравала мяне абыякавасць да пазавербальных сеансаў! На кожным кроку чулася тут французская

Побач татэмаў у рэзервацыі хрысціянскія сімвалы веры

(22.03. — 20.04.) 13-17.12. цяжкасці ў рэалізацыі намераў. Можа табе здавацца, што зачыніліся ўсе дзверы, што ты трапіў у тупік. Нядобры час пачынаць новыя справы, асабліва патрабуючыя цяжкіх высілкаў і дакладнасці. Не бяры сабе на галаву дадатковых заняткаў. Хоць можаш на працы зайграць ва-банк (вынікаў прыйдзецца пачакаць).

(21.04. — 21.05.) Тваё пачуццё да партнёра можа перайсці вялікі выклік. Пакуль не плануй супольнай будучыні. Самотны бык можа расчаравацца ў новым знаёмстве. Затое неўзабаве можаш стаць хросным або сведкам на шлюбе. Не ўваходзь у гешэфты з сябрамі.

(22.05. — 22.06.) На працы пастаў на самастойнасць і вазьмі справы ў свае рукі. Ды не кідай усяго на шалі. Спакушаць цябе будуць новыя знаёмствы, асабліва калі партнёр сябе не апраўдоўвае. Час цяжкіх выбараў, пазбывання ілюзій.

(23.06. — 23.07.) Каб у каханні пазбегчы канфлікту, не цягни коўдры ў свой бок. З 17.12. слухай свайго інстынкта, які падкажа табе самыя лепшыя вырашэнні. Фантазія і практычнасць наблізяць прымрочны поспех! Засяродзься на найважнейшым і ўсё пойдзе сваім ходам.

(24.07. — 23.08.) Да 15.12. разглядайся навокал, пільнуйся пры пакупках. Новае, здаецца, ідэальнае знаёмства. Не бярыся за мерапрыемствы, якія могуць цябе давесці да руіны! На працы лягчэй даці рады ў калектыве. Пад канец тыдня пачнуць вяртацца твая харызма, краса і настойлівасць.

(24.08. — 23.09.) Не мусіш ужо лічыць кожную залатоўку, можаш зашалець на пакупках. Можаш выказацца арганізацыйнымі здольнасцямі, трапнымі рашэннямі. Іншым памагай толькі тады, калі не пацерпяць твае інтарэсы. У пачуццях справы як у калейдаскопе.

(24.09. — 23.10.) Будзеш радасны, справішся без праблем з нявыгадамі. Многа энергіі прысвяціш сям’і. Але калі трэба будзе, усіх парасстаўляеш па кутках. У пачуццях іграеш на першай скрыпцы. На працы будзеш у сілах пазмагацца за сваё, але не аддавай сябе гэтаму без рэшты, не падыходзь да ўсяго эмацыянальна.

(24.10. — 22.11.) 13-17.12. фінансавыя праблемы выклікаюць не так табою, як людзьмі, якія стануць табе на дарозе. Асцярожна падбірай сабе саюзнікаў! Рабі толькі тое, што неабходна. Не лаві сарака сарок за хвост.

(23.11. — 22.12.) 14-17.12. знеахвочанне, шматлікія перашкоды, цяжкасці на працы. Пільнуйся, каб не параніцца. Затое іграй у латарэю (лёс можа сыпаць шчодро грошам!), шчасце таксама і ў пачуццях. Пільнай свае ныркі.

(23.12. — 20.01.) 14 і 15.12. ты крыху слабейшы. Ды зоркі падтрымліваюць цябе і твае дзеянні, асабліва ў творчых мерапрыемствах. Работы і грошай — хоць адбаўляй! Рашуча рэалізуй свае помыслы, не падавайся націскам атачэння. Выбераш таго, хто будзе імпагнаваць табе ведамі, досціпам і сілай.

(21.01. — 19.02.) Доўгія і разнабойныя размовы, але аднагалоснасць нудная. Можаш атрымаць крэдыт. Не будзеш скупым, дазволіш сабе купіць штосьці, аб чым здаўна марыш. Старайся пазбягаць зайздасці. У цяжкую хвіліну падтрымае цябе хтосьці малавядомы.

(20.02. — 21.03.) Не прапускай энергіі на дробныя, малаважныя справы. Тое, што ты дасягнуў, не вяршыня тваіх магчымасцей — гэта толькі пачатак. Плануй усё з календаром. Старайся думаць пазітыўна. Хоць... магчымыя фатальны раманы.

Агата АРЛЯНСКАЯ